

# ΛΙΓΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΚΔΟΤΗ

Με τὸ τεύχος αὐτό, τὰ «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΥΘΗΡΑ» κλείνουν τρεῖς χρόνια ζωῆς.

Δὲν θὰ ἐπαναλάβουμε θέβαια τὰ ὅσα εἶχαμε γράψει, ὅταν συμπληρώσαμε τὸν πρῶτο χρόνο τῆς ἐκδόσεώς του. Ὅμως, δὲν μπορούμε νὰ μὴν σταθοῦμε σ' ἓνα γεγονός, ποὺ εἶναι ἀναμφισβήτητο ἀλλὰ καὶ σημαντικό. Στὸ ὅτι ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα, ἡ ἀρχικὴ μας γραμμὴ ἔμεινε αὐτὴ ποὺ ἐχαράξαμε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, καὶ ὅτι ἀπὸ τὴς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ μας παράλασαν καὶ παληοὶ ἀλλὰ καὶ καινούριοι πνευματικοὶ Ἑκυθηριοὶ, τηρῶντας τὴν ἀπαράβατη ἀρχὴ ποὺ ἐθέσαμε, τὸ νὰ εἶμαστε δηλαδὴ μὲτ' ἀποκλειστικῆς ἐκδόσεως ἀποκλειστικῶς Ἑκυθηραϊκοῦ περιεχομένου - συγγραφέων ἢ κειμένων.

Ἐἶναι δεύτερο στοιχεῖο ποὺ σημάδεψε τὴν τρίχρονη πορεία μας, εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀποδημῶν μας γιὰ τὸ περιοδικὸ μας. Ἐὰν εἶναι ἄκρως ἐνδιαφέροντα τὰ μηνύματά τους, ποὺ μερικὰ συνοδεύονται καὶ ἀπὸ συνεργασίες ποὺ σύντομα θὰ δημοσιεύσουμε.

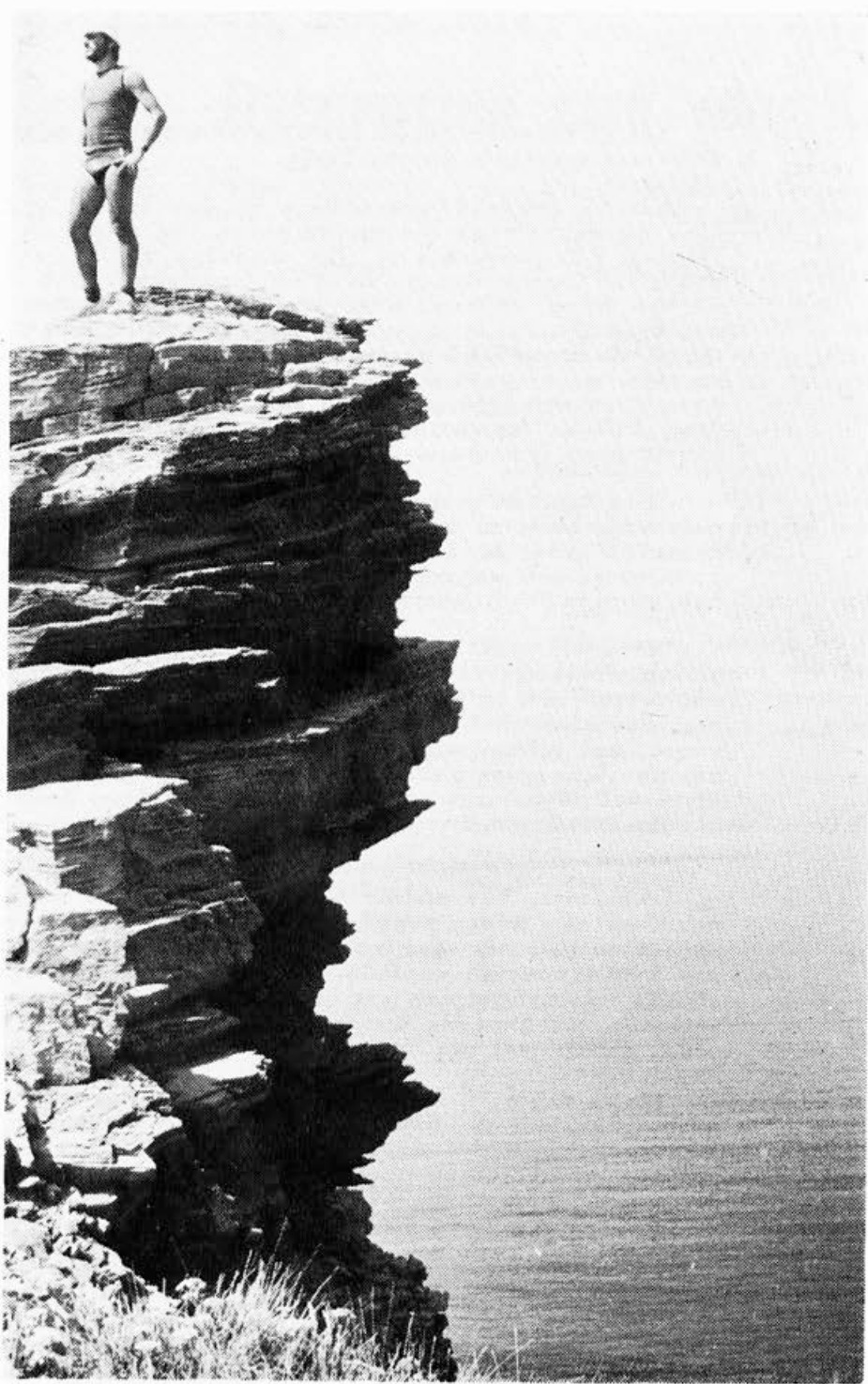
Ὅσο γιὰ τοὺς ἐν Ἑλλάδι συμπατριῶτες μας, δὲν μπορούμε ἀκόμη νὰ συναγάγωμε ἓνα σαφὲς συμπέρασμα, καὶ τοῦτο γιὰτὴν ἡ ἐκδόσεὶς μας, παρὰ τὴν τρίχρονη ἡλικία τῆς, δὲν εἶναι ἀκόμη γνωστὴ στὸν εὐρύτερο Ἑκυθηραϊκὸ κόσμον, καὶ τοῦτο ἕως νὰ ὑφείλεται, στὸ ὅτι ἀντιπαθοῦμε τὴν αὐτοδικαφῆμισή καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπαφιέμεθα ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον, στὴν καλὴ προαίρεσι τῶν ὄσων ἐπιθυμοῦν κάποια στενωτέρη ἐπαφὴ μὲ τὸ σύγχρονο κυθηραϊκὸ πνεῦμα.

Ἄλλωστε, δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε, ὅτι παρὰ τὴν πληθώρα τῶν πάσης μορφῆς ἐκδόσεων ποὺ βλέπουν καθημερινὰ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, διερχόμεστε γενικὰ σήμερα, μὲ ἀντιπνευματικὴν περιεῖδη, ποὺ εἶναι ἀπότοκος τῆς εἰσοβολῆς στὴν καθημερινὴ μας ζωὴ, τῶν μαζικῶν μέσων ἐνημέρωσης, μὲ ὅλες τὴς δυσμενεῖς γιὰ τὸ πνεῦμα, γενικώτερα, ἐπιπτώσεις τῆς.

Παρὰ ταῦτα, ἡ προσπάθεια καὶ ὁ ἐνθουσιασμοὺς παραμένουν ἀναλλοίωτα, ἕπως ὅταν πρωτοξεκινήσαμε, καὶ εἶναι σημαντικό τὸ ἐπίτευγμα τὸ ὅτι κατορθώσαμε, νὰ κρατήσουμε τὸ περιοδικὸ μας «ἀπολιτικόν», παρὰ τὴς ὅποιαις πιέσεις ποὺ ἐπιχειρήθησαν ἀπὸ διάφορες πλευρὰς.

Ἐἶναι καὶ αὐτὸ μὲτ' ἡμῶν, ποὺ ἔσο ἀσήμαντη καὶ ἂν φαίνεται, ἔχει τὴν ἀξία τῆς, ἂν ἀναλογισθῶ κανεὶς τὴν τόσο ἀλλοτριωμένην, κατὰ πάντα, ἐπαφὴν ποὺ ζοῦμε.

Ἄρης Π. Ἰσατσίου



**Γιώργου Λευθέρι**

**«Άγναντεμα στη Πέτρα»**



ΚΥΘΗΡΑ

## Γαλαζία λύτρωση

Πλανήθηκα  
προχτές τὸ δειλινὸ  
στοὺς βράχους τῆς «Λυγίας»  
σεριάνισα  
στοὺς γκρίζους πύργους τ' ἀφροῦ  
χαΐδεψα

τοὺς πλάκινους γίγαντες τῆς πέτρας.  
Εὐλαβικά προσκύνησα  
τὴν ἀγρία μαστοριά  
τ' ἀγέρα τῆς βροχῆς,  
τρόμαξα  
μέ τὸ κοφετερό  
τοῦ χρόνου τὸ καλέμι.  
Καμιὰ ἀνθρώπινη φωνή  
μήτε πουλιού τὸ πέταγμα  
δὲ τάραζε

τῆ γαλανόπετρη γαλήνη,  
στὶς ρίζες τοῦ γκρεμοῦ  
μοναχὸ κι' αἰώνιο  
χαΐδολογιώτανε  
τὸ κύμα.

— Κάπου σέ τούτες τίς στιγμές  
πρέπει νά βρίσκεται τὸ θάμα —

Ὁ ἥλιος πάλι ἔφευγε  
σηκώσαμε τὸ χέρι  
πρόφτασε καί μᾶς κοίταξε  
ποιὸς ξέρεי τὸ ταξίδι;  
Στὴν ἄμμο ἀκόμα τῆ ζεστῆ

τὰ δάχτυλά μου ψηλαφούν  
τὰ ψίχουλα τοῦ κόσμου,  
στὸ σούρουπο  
μένουν οἱ πέτρες κρεμαστές,  
σκιάζουνε καί λυτρώνουνε μαζί  
τῆ σκόρπια ὑπαρξή μου,  
Ἡ νύχτα ξερίζωνε τὸ φῶς  
τῆς θάλασσας τέλειωνε τ' ἄγναντι.

Δυὸ ξύλα ἀναψαν φωτιά  
συντρόφια στὸ σκοτάδι,  
χόρεψε  
μέ τὴν ἀντηλιά τῆς φλόγας  
στὸ νερὸ  
ἠδύπαθα τὸ βλέμα  
τ' ἀστέρια κατεβήκαν χαμηλά  
φωλιάσαν στὴ ψυχὴ μου.

Γέμισε  
ἡ ζωὴ μου ξαφνικά  
μέ βράχο καί μέ κύμα,  
δέν εἶχα πιά ἀνάγκη  
τ' ἀνθρώπινα φλουριά,  
τὸ γέλιο καί τὸ κλάμα,  
βρήκαμε  
μέ τὸ παιδί μου  
στὸ χαμένο μας νησί  
μιὰ ὥρα λεύτερη  
ἀπόλυτα δικὴ μας!

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΕΥΘΕΡΗΣ



# Οὐμπασακούρα

Μετάφρ. ΔΙΟΝΥΣΗ ΚΟΥΛΕΝΤΙΑΝΟΥ

(Ὁ Λευκάδιος Χέρν (1850 — 1904) γιὸς τοῦ Ἰρλανδοῦ Ἀξιωματικοῦ Καρόλου Χέρν καὶ τῆς Τσιριγώτισσας Ρόζας Ἀντ. Κασιμάτη, ἐζήσε τὰ πιὸ δημοιουργικά του χρόνια στὴν Ἰαπωνία. Ἐκεῖ, διακρίθηκε σὰν δημοσιογράφος, συγγραφέας κι' ἀργότερα καθηγητῆς στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Τόκιο. Τότε ἀσπάστηκε τὸ Βουδισμό καὶ ἦλθε σὲ γάμο μὲ Ἰαπωνίδα.

Ἡ ἱστορία ποὺ ἀκολουθεῖ, μεταφρασμένη ἀπὸ τὰ ἀγγλικά, προέρχεται ἀπὸ τὸ βιβλίο του «ΚΟΥΑ-Ι-ΝΤΑΝ» ποὺ σημαίνει «Τ' ΑΛΛΟΚΟΤΑ». Ἡ μετάφραση, ὅσο γινόταν ἀπλή καὶ πιστὴ, ἐλπίζω νὰ θρίσκεται κοντὰ στὸ πνεῦμα τοῦ συγγραφέα).

✱

Πρὶν ἀπὸ τριακόσια χρόνια, σ' ἓνα χωριὸ ποὺ λεγόταν Ἀσαμιμούρα, στὴν περιφέρεια Ὀνσεγκόρι τῆς ἐπαρχίας Λύο, ζοῦσε ἓνας ἄνθρωπος ἀγαθὸς μὲ τ' ὄνομα Τοκουμπέι. Αὐτὸς ὁ Τοκουμπέι ἦταν τὸ πλουσιώτερο άτομο τῆς περιφέρειας καὶ μαζί ὁ Μουραόζα ἢ Ἀρχηγὸς τοῦ χωριοῦ.

Σὲ πολλές περιπτώσεις ὑπῆρξε τυχερός. Ἐκτός, ἀπὸ μιά, ἀφοῦ ἔφτασε στὴν ἡλικία τῶν σαράντα χωρὶς νὰ γνωρίσει τὴ χαρὰ νὰ γίνει πατέρας! Γι' αὐτὸ, τόσο ὁ ἴδιος ὅσο καὶ ἡ γυναίκα του, ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς κατάστασης, ἀπειρες ἀπευθύνανε προσευχὲς στὴ θεότητα Φούντο Μύο — Ο, ποὺ τῆς εἶχαν ἓνα φημισμένο Νοὸ μὲ τ' ὄνομα Σαϊχόζι στὴν Ἀσαμιμούρα.

Τελικὰ, οἱ προσευχὲς τους εἰσακουστήκανε. Κι' ἡ γυναίκα του Τοκουμπέι γέννησε μιά κόρη. Τὸ παιδί, ποὺ ἦταν κι' ὀμορφουλικο, ἔλαβε τὸ ὄνομα Τσούγιου. Ἀλλὰ, καθὼς ἦταν τὸ γάλα τῆς μητέρας λιγοστό, μιά παραμάννα μὲ τ' ὄνομα Ο — Σοντέ προσελήφθηκε γιὰ νὰ θηλάζει τὸ μωρό.

Ἡ Ο — Τσούγιου μεγάλωσε, ἐγίνε ἓνα κορίτσι χαριτωμένο. Κάποτε, ὅμως, στὰ δεκαπέντε τῆς ἀρρώστησε βαριά καὶ οἱ γιατροὶ ἀποφάνθηκαν ὅτι σύντομα θὰ πεθάνει. Τότε ἡ παραμάννα Ο — Σοντέ, ἡ ὁποία ἀγαποῦσε τὴν Ο — Τσούγιου μὲ τὴν ἀγάπη μάνας πραγματικῆς, ἦλθε στὸ Νοὸ Σαϊχόζι καὶ ἔνθερμα ἰκέτευσε τὴ Φούντο — Σάμα γιὰ τὴν ἰαση τοῦ κοριτσιοῦ.

Κάθε μέρα, γιὰ μέρες, εἴκοσι καὶ μιά, πῆγαινε στὸ Νοὸ καὶ προσευχότανε. Καὶ στὸ τέλος αὐτῆς τῆς περιόδου, ἡ Ο — Τσούγιου ἐγίνε ξαφνικὰ τελεῖως καλά.

Τότε, ἀπὸ χαρὰ μεγάλη, γέμισε τὸ σπίτι τοῦ Τοκουμπέι. Καὶ σὲ γλέντι κάλεσε ὅλους τοὺς φίλους του προκειμένου νὰ γιορτάσουνε τὸ γεγονός. Ὅμως τὴ νύχτα τοῦ γλεντιοῦ, ἡ παραμάννα Ο — Σοντέ ξαφνικὰ ἀρρώστησε τοῦ θανατά. Καὶ τὸ ἐπιόμενο πρωὶ, ὁ γιατρός ποὺ κλήθηκε νὰ τὴν ἐξετάσει διαπίστωσε πὼς ἐπρόκειτο νὰ πεθάνει.

Ὁλη ἡ οἰκογένεια, μὲ λύπη μεγάλη, συγκεντρώθηκε γύρω ἀπὸ τὸ κρεβάτι τῆς ν' ἀκούσει τὸν ἀποχαιρετισμὸ τῆς. Κι' ἐκείνη ἔτσι τοὺς μίλησε:

«Ἦλθε ἡ ὥρα νὰ σὰς πῶ κάτι ποὺ δὲν γνωρίζετε. Ἡ προσευχὴ μου εἰσακουστήκε, σὰν παρακάλεσα τὴ Φούντο — Σάμα νὰ μοῦ ἐπιτρέψει νὰ πεθάνω στὴ θέση τῆς Ο — Τσούγιου. Μεγάλῃ τιμῇ μοῦ δόθηκε! Γι' αὐτὸ, νὰ μὴν θρηνήσετε τὸ θάνατό μου. Μόνο μιά παράκληση σὰς κάνω· ὑποσχέθηκα στὴ Φούντο — Σάμα πὼς θὰ φυτέψω μιά κερασιά στὸν κήπο τοῦ Σαϊχόζι, σὰν εὐχαριστία κι' ἀνάμνηση. Τώρα δὲν θὰ μπορέσω ἢ ἴδια νὰ φυτέψω αὐτὸ τὸ δένδρο. Σὰς παρακαλῶ, ἐσεῖς νὰ ἐκπληρώσετε τὴν ὑπόσχεσή μου. Ἀντίο, καλοὶ μου φίλοι! Καὶ νὰ θυμόσαστε ὅτι πεθαίνω εὐτυχισμένη, ἀφοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τῆς Ο — Τσούγιου γίνεται».

Μετὰ ἀπὸ τὴ ταφὴ τῆς Ο — Σοντέ, μιά μικρὴ κερασιά, ἡ πιὸ ὀμορφὴ ποὺ θὰ μπορούσε νὰ βρεθεῖ, φυτεύθηκε στὸν κήπο τοῦ Σαϊχόζι ἀπὸ τῆς Ο — Τσούγιου τοῖς γονεῖς.

Τὸ δένδρο ψῆλωσε, μπουμπουκίασε. Καὶ τὴ δέκατη ἕκτη μέρα τοῦ δευτέρου τοῦ μήνα τῆς ἐπόμενης χρονιάς, στὴν ἐπέτειο τοῦ θανάτου τῆς Ο — Σοντέ, ἀνθισε μὲ τρόπο θαυμαστὸ.

Ἐτσι συνέχισε ν' ἀνθίζει γιὰ διακόσια πενήντα — τέσσερα χρόνια, πάντοτε τὴ δέκατη ἕκτη μέρα τοῦ δευτέρου τοῦ μήνα. Καὶ τὰ λουλούδια τῆς κερασιάς, ρόδινα, καὶ λευκά, ἦσαν καθὼς θηλὲς μαστῶν γυναικείων, ἀπὸ τὸ γάλα δροσερὲς καὶ μωρῶμενες...

Γιὰ τοῦτο κι' ὁ λαὸς ὀνόμασε Οὐμπασακούρα τὴν κερασιά τῆς παραμάννας.

## Τό «σιδερόνερο» τῶν Κυθῆρων

Ἀπὸ τοῦ κ. ΜΗΝΑ ΛΟΓΟΓΕΤΗ

Μεταξύ τῶν ἱαματικῶν ὑδάτων τῆς Ἑλλάδος συγκαταλέγονται καί τὰ σιδηροῦχα τῶν Κυθῆρων (σιδερόνερο. ΑΚΟΥΑ ΦΕΡΡΑΤΑ). Ὀνομάζονται ἔτσι τὰ ὑδάτα ἐκεῖνα πού περιέχουν σίδηρον εἰς ποσότητα ἢ ὁποῖα τοὺς προσδίδει ἱαματικές ιδιότητες. Αἱ πηγαί τῶν Κυθῆρων εἶναι πέντε.

α) Ἡ πηγή Πετρουνίου πλησίον τοῦ ὁμωνύμου χωρίου.

Ἀποδίδει σταθερά, 20 κυβικά μέτρα κατὰ 24ωρον.

β) Ἡ πηγή Ὁχέλων. Ἀπέχει τῆς προηγουμένης μισή ὥρα καί ἀποδίδει σταθερά 13 κυβικά μέτρα κατὰ 24ωρον.

γ) Ἡ πηγή Μαγγένων. Ἀπέχει μισή ὥρα ἀπὸ τὸ χωρίον Καραβάς καί ἀποδίδει περίπου 120 κυβικά μέτρα κατὰ 24ωρον.

δ) καί ε) Αἱ δύο πηγαί τῆς παλαιᾶς Βουσκίνας. Ἀπέχουν ἐπίσης μισή ὥρα ἀπὸ τὸν Καραβά καί ἀποδίδουν περίπου 10 κυβικά μέτρα κατὰ 24 ὥρον.

Ἡ θερμοκρασία τῶν ὑδάτων αὐτῶν κεῖται μεταξύ 18 καί 19, 4 βαθμῶν Κελσίου. Αἱ πηγαί δηλαδὴ τῶν Κυθῆρων δὲν εἶναι θερμαί.

Ὅταν ἀναβλύζουν ἀπὸ τὸ ἔδαφος τὰ νερά εἶναι καθαρὰ καί διαυγῆ, ἔχουν δὲ μεταλλικὴν γεύσιν. Ἐάν ὅμως παραμείνουν ἐκτεθειμένα εἰς τὸν ἀέρα μέσα εἰς ἕνα ποτήρι φίνονται σὲ λίγο χρονικὸ διάστημα θολὰ καί σχηματίζεται μία κιτρινέρυθρος στερεὰ οὐσία (ἰζημα) πού καταπίπτει εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ποτηρίου. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν χρωματίζουν τὰ μέρη ἀπὸ τὰ ὁποῖα διέρχονται καί καταλείπουν μίαν κιτρινέρυθρη λάσπη.

Γενικὰ τὰ σιδηροῦχα νερά περιέχουν τὸν σίδηρον ὡς δισανθρακικόν ἢ θειικόν ἢ ἠνωμένον μὲ ὀργανικά ὀξεῖα.

Συνηθέστερα εἶναι ἐκεῖνα πού περιέχουν τὸν σίδηρον ὡς δισανθρακικόν. Ταῦτα περιέχουν συνήθως καί ἀφθονον ἀέριον διοξειδίου τοῦ ἀνθρακος καί ὡς ἐκ τούτου ἀφρίζουν ὁμοιάζοντα πρὸς ἀφρώδη ποτά.

Ὅπως ἐλέχθη τὰ νερά αὐτὰ εἶναι καθαρὰ καί διαυγῆ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀναβλύσεως ἀπὸ τὸ ἔδαφος, σύντομα ὅμως γίνονται θολὰ εἰς τὸν ἀέρα, διότι τὸ διοξειδίου τοῦ ἀνθρακος ἐκφεύγει ὡς ἀέρι-

ον καί ὁ ἐν διαλύσει δισανθρακικὸς σίδηρος μετατρέπεται εἰς στερεόν οὐδέτερον ἀνθρακικόν σίδηρον πού καβιζάνει. Ὁ οὐδέτερος ἀνθρακικὸς σίδηρος πάλιν μὲ τὴν ἐπενέργεια τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀέρος μετατρέπεται εἰς στερεόν ὑδροξειδίου τοῦ σιδήρου.

Ἐάν λοιπὸν ἐμφιαλώσωμεν διαυγῆς σιδηροῦχο νερὸ καί τὸ ἀφήσωμε ἐπὶ τινα χρόνον, παρατηρούμεν τὸν σχηματισμὸν κιτρινέρυθρου στερεοῦ ἰζήματος, ὡς ἐλέχθη καί ἀνωτέρω. Ἐτσι τὸ νερὸ αὐτὸ ἀχρηστεύεται καί δὲν εἶναι πόσιμον.

Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι τὰ σταθερώτερα σιδηροῦχα νερά εἶναι ἐκεῖνα πού περιέχουν ἀφθονον διοξειδίου τοῦ ἀνθρακος. Ἄλλως ὁ σίδηρος δὲν παραμένει ἐν διαλύσει, ἀλλὰ ἀποχωρίζεται ὡς στερεόν ὑδροξειδίου τοῦ σιδήρου μέσα εἰς τὸ δοχεῖον μεταφοράς καί τὸ νερὸ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐμφιαυθῆ καί νὰ μεταφερθῆ εἰς τοὺς τόπους τῆς καταναλώσεως. Πρέπει νὰ καταναλωθῆ ἐπὶ τόπου ἀπὸ τὴν πηγὴν, ὅποταν εἶναι ἀκόμη διαυγῆ καί καθαρὸ καί περιέχει τὸν σίδηρον ἐν διαλύσει.

Δυστυχῶς τὰ σιδηροῦχα νερά τῶν Κυθῆρων, μειονεκτοῦν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ. Ὁ σίδηρος εἰς αὐτὰ δὲν περιέχεται ὡς δισανθρακικὸς ἀλλὰ ὡς ἀνθρακικὸς.

Ἀρχικὰ περιεῖχeto ὡς θειικὸς σίδηρος καί μὲ τὴν ἐπίδραση τῶν εἰς τὰ νερά αὐτὰ εὐρισκομένων ἀνθρακικῶν ὀλάτων (ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, ἀνθρακικοῦ μαγνησίου) παρήχθη δευτερογενῆς ὁ εἰς τὰ νερά τῶν Κυθῆρων ἀπαντῶμενος ἀνθρακικὸς σίδηρος. Ἡ προέλευσις αὐτῆ τοῦ σιδήρου εἰς τὰ νερά τῆς νήσου μας ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν ἔλλειψιν ἀπὸ αὐτὰ ἀφθόνου ποσότητος διοξειδίου τοῦ ἀνθρακος μὲ ἀποτέλεσμα τὸν ταχύν ἀποχωρισμὸν τοῦ περιεχομένου σιδήρου ὡς στερεοῦ ἰζήματος μέσα εἰς τὰ δοχεῖα μεταφοράς. Ἐτσι καθίσταται ἀδύνατος ἡ ἐμφιαύωσις τοῦ «σιδερόνερου» καί ἡ μεταφορὰ του εἰς τὰ καταναλωτικὰ κέντρα. Ἡ χρῆσις του πρέπει νὰ γίνεται τοπικῶς.

Δυνατὸν ὅμως ἐκεῖνο πού ἐστέρησε ἡ φύσις ἀπὸ τὰ σιδηροῦχα νερά τῶν Κυθῆρων νὰ τοὺς τὸ παράσχη ἢ ἐπιστήμη. Ἴσως διὰ προσθήκης διοξειδίου τοῦ ἀνθρακος κατὰ τὴν ἐμφιαύωσιν νὰ ἐπιτευχθῆ ἢ διατήρησις τοῦ σιδήρου ἐν διαλύσει ἐπὶ μακρὸν καί ἡ μεταφορὰ καί ἡ ἀποστολὴ των ἐκτὸς τῆς νήσου, χωρὶς νὰ χάνουν τὰς ἱαματικὰς των ιδιότητας.

Βεβαίως τὴν λύσιν εἰς τὰ προβλήματα αὐτὰ εἶναι δυνατόν νὰ δώσουν μόνον πειράματα λεπτομερῆ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν εἰδικῶν ἐπιστημόνων.

Κατὰ τὴν βιβλιογραφίαν τὰ σιδηροῦχα νερὰ πινόμενα εἰς ποσότητα 400 — 600 γραμμάρων τὴν ἡμέρα, εἶναι δυνατόν νὰ φανοῦν ἀποτελεσματικά, κατὰ τῶν ἀναιμιῶν, γενικῶν ἐξαντλήσεων καὶ ἐξασθενίσεων, νευρικῶν παθήσεων, χρονίων διαρροϊῶν μὲ γενικὴ καχεξία τῶν παιδιῶν, χρονίων κατάρρων τοῦ στομάχου, τῶν ἐντέρων, ἀνωμαλιῶν τῶν ἐμμήνων, ἀτονίας ἐκ σφοδρᾶς αἱμορραγίας, χρονίου ἰκτέρου, ἀτονίας προερχομένης ἐξ ἐλονοσίας καὶ παθήσεων τοῦ ἥπατος, τοῦ σπληνός καὶ τῶν νεφρῶν.

Τὰς ἱαματικὰς πηγὰς τῆς Ἑλλάδος ὡς καὶ τὴν τῶν Κυθῆρων ἐμελέτησε λεπτομερῶς ὁ ἀείμνηστος Ἄναστασιος Δαμβέργης τακτικὸς Καθηγητὴς τῆς

Φαρμακευτικῆς Χημείας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

Αἱ λεπτομερεῖς αὐταὶ μελέται ἐδημοσιεύθησαν, καὶ τὰ ἀνωτέρω ἀναφερόμενα ἐλήφθησαν κατὰ μέρος ἐκ τῶν δημοσιευμάτων τούτων, τὰ ὅποια εἶχε τὴν εὐγενὴ καλωσύνην νὰ θέσῃ ὑπ' ὄψιν μου ὁ υἱὸς του καὶ συμφοιτητῆς μου, Κωσταντῖνος Δαμβέργης.

**ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:** 1) Περί τῶν ἱαματικῶν ὑδάτων τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Α.Κ. Δαμβέργη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 1906.

2) LEENKARD'S MITTEILUNGEN, DIE INSEL KYTHERA, GÖTTA 1909.

3) Ἐγκυκλοπαιδικὰ λεξικά Δρουδάκη καὶ Ἐλευθερουδάκη.

## Ζωῆς Ἀγκάλιασμα

Μὲ τὰ φτερά σου ἀνέμισαν  
ψυχὴ καὶ σῶμα,  
κι' ἀκόμα ἀναρωτιέμαι  
ποιὰ νάσαι  
πού ἀλήθεια νὰ ὑπάρχεις.  
Ξερίζωσες τὴ θύμιση τῆς ξεγνοιασιάς,  
ζωγράφισες γιὰ χάρη μου  
τὸ γέλιο καὶ τὸ δάκρυ.  
Καὶ ἐγὼ σὲ πίστεψα  
κουράστηκα νὰ σὲ κυτῶ  
κοντολογῆς κοιμήθηκα,  
ὁμως πρόλαβα νὰ σὲ ἰκετεύσω  
ξεφώνισα  
καθὼς τρεμόσβηναν τ' ἀστέρια  
σου ἐσφίξα τὸ χέρι δυνατὰ,  
χωρὶς νὰ νοιώθω δύναμη,  
στερνὰ σου δόθηκα.  
Δὲ πρόλαβα νὰ μάθω τὸ γιατί.  
Δὲ μ' ἐνοιαξε  
μοῦ φτόνει  
πὼς σμίξανε τὰ χέρια μου  
τῆ ζέστα τῶν δικῶν σου.

ΚΑΤΙΝΑ ΠΑΣΠΑΛΑ



## Τὸ Ποντίκι

Χρυσόπυρα τὰ τέλια τῆς φάκας ἐλαμπαν στὸ φρεσκοπλανισμένο τῆς ξύλο. Ἐνα αἰωρούμενο ἀγκιστράκι, λεπτό, εὐπαθές ἀλλὰ σοφὰ ἐπινοημένο γιὰ νὰ κατέχει τὸ μυστικὸ τῆς μεταλλικῆς θύρας, πού θά σφαλοῦσε ἀδυσώπητα σέ λίγο, κρατοῦσε στήν αἰχμή του τὸ πολῦτιμο τεμαχάκι τοῦ κεφαλοτουριού μέ τις σπιθιστές βουτυρωμένες τρυπίτσες... Μιά μαγική φωλίτσα ἀληθινή, γιὰ τὴ φαντασία ἐνός ποντικού, ἓνα σωστό παλατάκι, πού ποιὸς ξεύρει, μπορεῖ κι' ἐπειτα ἀπ' τὴ πανδαισία τῆς τροφῆς, ἓνας ὕπνος νὰ πρόσφερε στὸ μικρὸ μυαλουδάκι του τὰ ὠραιότερα ὄνειρα...

Πρόκληση ἐξαίσια, ... Σὺρριζο σπάσιμο κάθε ἐπιφυλακτικῆς σκέψης, κι' ὄρμη πάθους παραφορᾶς, μέθης... μέσ' τὴν ἀπέραντη σιωπὴ καὶ μοναξιά τῆς νύχτας, γιὰ τὴν ἀπόλαυση αὐτῆ τῆ σπάνια, γιὰ τὴν ὠστή εὐδαιμονία.

Βέβαια εἶναι μιὰ ντροπὴ τοῦ ἀνθρώπου αὐτὲς οἱ κουνουνάτες κι' ἀστραφτερές ἐπινοήσεις, μέ τὸν αὐτοφωτισμὸ τοῦ μετάλλου τῆς, τὴ γαργαλιστικὴ ἔκροη τῆς μυρουδιάς τοῦ δολώματος καὶ τοῦ παταγώδικου κρότου τῆς φάκας, πού θυμίζει τις τιμητικὲς ριπὲς ἐνός στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος σέ κηδεῖες, μά εἶναι κάτι τὸ ψυχολογικὰ μελετημένο στήν ἀντιπάθεια καὶ τὴν ἀγανάκτηση πού ἔχει κινήσει, τὸ ἐπιβλαβές, σιχαμερὸ καὶ ὄχληρὸ αὐτὸ εἶδος τοῦ ζωικοῦ βασιλείου.

Τὸ ποντίκι, εἶναι ὁ αἰώνιος προγραμμαμένος μας, ἀφού καμμιά θετικὰ προσφορὰ δὲν παρέχει στὸν ἄνθρωπο, καὶ ἡ ἀρνητικὰ ἐπιμονὴ του μάς σωρεῖει κινδύνους.

Καὶ ἡ φάκα, ὅταν ὁ δαιμονούλης αὐτὸς ἐτρύπωσε πανευτυχῆς, ἐνήργησε μέ θετικότητα κι' ἀκρίβεια ἐνός καλοῦ θερμόμετρου πού ὑπηρετεῖ τοὺς σκοποὺς του.

Στὴν ἀρχὴ λίγος τρόμος ἀπ' τὸν ἀπροσδόκητο κρότο, μά ἀκόμη, ἀκόμη — ἴσως καὶ νὰ μὴν τὸν κατάλαβε — ἡ ἔλξη τοῦ χλωμοῦ τυριού, τοῦ παράξενου χρυσοῦ πού δαμασμένος ἀπ' τὰ ἐργαλεῖα καὶ σὺνεργα τῆς στοματικῆς κοιλότητος μεταφέρεται στὴ φορητὴ σακουλίτσα τοῦ στομαχιού, γλυκαίνοντας κι' ἀνταμοίβοντας τὴ λαιμαργία, πού μέ τὴν θαμπερὴ τῆς διαπασών τοῦ συνεπῆρε καθολικὰ τὴ σκέψη, καὶ τὸ παρῶρμησε στὸ κορεσμὸ τῆς.

Κι' ὅταν τὸ χρυσοφόρο ὄνειρο ἐξαφανίστηκε... ἔλιωσε, διελύθηκε, χάθηκε ἀπὸ τὸ κρῦο ἀγκιστράκι... ὦ τότε ἓνα τσιγγέλι στεγνὸ, ἓνα φρικτὸ τσιγκέ

λι, ἀπὸ κείνα πού περνᾶν στὰ κρεοπωλεῖα καὶ βαστοῦν τὰ σφαγμένα ζῶα... ἀλλ' αὐτὴ τὴ φορὰ ὄχι γιὰ τὰ ξένα σώματα, μά γιὰ τὸ δικό του, τοῦ φάνηκε πὼς αἰωρώνταν ἐπὶ ἀπ' τὸ κεφάλι του...

Ἡ σκηνογραφία ἀλλάξε ἀμέσως. Νευρικότητα, ἀμηχανία, ζάλη καὶ κίνηση, φωνὴ κι' ἀπελπισία... Ἐνα παλάτι καὶ νὰ μὴ χωρᾶς μέσα... Ὅχι ἐσύ, ἀλλ' ἡ ψυχὴ σου!... Ἐτσι τοῦ φάνηκε!

Ἡ πόρτα... ἡ πόρτα... Ἦξερε πὼς οἱ πόρτες ἀμπαρώνουν τοὺς ἀέρες, ἀσφαλίζουν τὰ κατώγια, κλείνουν μιὰ μυστικὴ νύχτα κι' ἐξασφαλίζουν τὴ γαλήνη... εἶναι σὺν μιὰ γιατριά στίς ἐγνοίες... Καὶ δὲν ἤξερε, δὲν ὑποπτεύονταν τὴ συγγένεια τοὺς μέ τις ταφόπετρες... μέ τὸ ἐφιαλτικὸ κατάμονο ἀντίκρυσμα κάποιων ἀνοιχτῶν ματιῶν μέ τὸν τρῶμο! ... μέ τὴ φρικὴ!... μέ τὴν ἀβυσσο τοῦ χάους!...

Καὶ δὲν εἶχε ἄδικο.

Αὐριο, σέ λίγες ὥρες, τὸ πρωὶ... μόλις θά ἔδινε ἐξετάσεις βασανιστικῆς τῆς ἰσορροπίας του, ἐνῶ θά μεταφέρονταν ἡ φάκα ἀπ' τὸν γελαστὸν καὶ ἐκδικητικὸν ἄνθρωπο γερμένη. κι' αὐτὸ θά γατζωνόταν πονώντας στὰ νύχια του γιὰ τὸ συγκρατημὸ του, ... τραγικὸς ἀκροβάτης, ἔτοιμος στὴ μοναδικὴ στιγμή τοῦ ἀνοιγματος τῆς πόρτας νὰ τοξευθῆ σὺν βολίδα, — πράγμα πολὺ δύσκολο ἀπὸ τὴν καθηλωμένη πολὺωρη ἀδράνεια καὶ τὸ μυϊκὸ κλονισμὸ του — γιὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἠλεκτρισμένη γάτα, πού μέ νύχια καὶ δόντια καὶ προπαντὸς μ' ἓνα μικρὸ, ἀλλὰ ἀπέραντο σπῆλαιο ἀνοιγμένο, θά τὸ πρόσμενε, καλὸδεχτὴ προσφορὰ τοῦ κυρίου τῆς.

Ὡ αὐτὸ τὸ ἀνοιγμένο στόμα τῆς γάτας, στὴ κεραμυδιὰ ἀπαίσια ἀποχρωστῆ του, μέ τις ἀνίσες αἰχμὲς τῶν φιλντισένιων δοντιῶν πού θά μπηγόνταν στίς σάρκες του γιὰ νὰ τὸ παραλύσουν, καὶ μέ τὴν κακὰτροπία μορφῆς τῆς, σχεδιασμένη στὴ φαντασία του μέ τὰ βλοσυρὰ ἐξογκωμένα μάτια, τις ζαρωματιῆς τῆς μύτης καὶ τὰ διασταλμένα μουστάκια μέ τὴν ἐπικουρία τῆς στάσης ἀκόμη τῶν ποδιῶν τῆς, πόσο ἐπίμονα τὸ τυραννοῦσαν!

Ἡ νύχτα λοιπὸν περνοῦσε, ἀσχημη, φοβερὴ, ἐπιθανάτια. Κι' ἡ αὐγὴ πού ἔσκασε, ἴσως νὰ μὴν ρόδιζε, μά νάταν μιὰ αἱμάτινη λουρίδα πού ἀπλωσε σὺν μασκαράτικη τραχηλιά κόκκινη στὸ μαῦρο ντομινὸ τῆς... Τὰ δῆματα τοῦ ἀνθρώπου ἀκούστηκαν βαρειά, παγερά, ἐπικῆδεια...

Μέ τὴν ἀκρίβεια τῆς φαντασίας του πού τὰ εἶχε προβλέψει, ἡ φάκα σηκώθηκε γερτά. Ἐξω, ... ὦ ἐξω,



τί φώς! τί σπατάλη γαλάζιου κρυσταλλικού αέρα, τί διαύγεια!...

Τί ωραία πού ζούν οι άνθρωποι, τί καλά γεύονται!... Πόσο τυχερά τὰ μάτια τους!...

Καί τώρα μιά μικρή καρδιά χτυπούσε!... Ύπαρξη ήταν κι' αυτή. Μέλος του ζωϊκού βασιλείου. Συνάδελφος τ' ανθρώπου στο μόχθο του περάσματος του καιρού...

'Αδυσώπητη μοίρα!... τί κάνεις; Πού φωλιάζει ή έκδίκηση και ξεπετιέται σαν ξεναρκωμένο φίδι;

Μά πού επί τέλους μέ πηγαίνει αυτός ο άνθρωπος; Μικρή αναθάρρηση στη κουρασμένη καρδούλα.

Καμμιά γάτα δέν φαίνεται κι' ο ήλιος τραγουδά. Ναί τραγουδά. Μέ αυτό τό τραγούδι μαγεύει ασφαλώς τους ανθρώπους. Νά γιατί οι άνθρωποι είναι καλοί. Τίς νύχτες και τίς συννεφίες γίνονται κακοί, μάς σαν έβγη ο ήλιος τους μεθά. Ξεχνούν τίς κακίες, απλώνει πέρα για πέρα μέσα τους ή καλωσύνη και ζούν μεταξύ τους ήσυχα, αδελφωμένοι, γλυκά. 'Αλλάζουν «καλημέρες» όταν συναντιώνται, πονούν για τό παραμικρό κακό. Ύπολογίζουν νά μην πατήσουν ούτε ένα μυρμήγκι πού στο κάτω κάτω αυτό δέν έχει σταλιά κρεατάκι κι' αίσθητήρια!... Ίσως νά του άρέσω στην ταραχή μου, στο φόβο μου.

'Ο άνθρωπος είναι ή σκάλα του θεού.

'Επειδή ο θεός δέν θά μπορούσε νά νοιαστή άπ' εύθειας και για μάς έβαλε ένδιάμεσο μας τόν άνθρωπο.

Νά τώρα μέχει άφήσει στη φάκα κάτω. 'Ο δρόμος είναι στενός μέ άσφαλτο και πεζοδρόμια. Δέν

είναι κάμπος μέ χλόη κι' άγριολούλουδα. Μά τί σημασία; Έκαμε κι' όλας τό σχέδιο. Έγώ θάκολουθήσω τό ρείθρο. Πού νά πήγε;...

'Α! νάτος έρχεται!... τόν ακολουθούν και μερικά παιδιά και κρατά στα χέρια του ένα μπουκάλι μέ μπλέ ύγρό. Θά μέ κεράσει φαίνεται μέ ποτό. Τί καλοί πού είναι οι άνθρωποι κι' έγώ πόσο άδικα έτρεμα!...

Μ' έπιασε τάχατες άπό περιέργεια. Ίσως νάχουν πλήξη. Φυσικό είναι όταν ζούν μέ γάτες και σκυλιά μόνο. Μήπως δέν μοιάζω σαν πουλάκι; δέν είμαι μικρό σαν εκείνα και γοργό σαν την άστραπή;

Σκύβουν όλοι τους επάνω μου. Μέ ραντίζει, ... τί είναι αυτό, ανάβει άκόμη ένα σπίρτο.

'Ω! θέλουν νά μου προσφέρουν ένα ζωτικό θέαμα, πού νά τό διηγηθώ κατόπιν στα άλλα ποντίκια. Θέλουν νά μάθω τί είναι θρίαμβος!...

'Ω θε μου! Πόνοι, ... πόνοι, ... καπνοί, δέν βλέπω, ... Πενώ...! Πονώ, όλο καιγόμαι!...

Κ' ή φωτιά έτρύπωνε στους έλευτερωμένους άπ' τίς τρίχες πόρους, σφηνώνοντας όλο και πιο βαθιά. Καί τό σφριγηλό ποντίκι άπέμεινε ένα καρβουνισμένο σώμα, άφου περιέφερε τό λοφίο της φωτιάς, σε τρεις τέσσερες διαστικές κι' άπεγνωσμένες βολτίτσες μέσα στη φάκα.

Τά παιδικά συναισθήματα δέν βάθυναν ίσως εκείνη τή στιγμή πού είδαν τό θέαμα αυτό. Ή μνήμη, ή ή συνείδηση τό άπετύπωσαν όμως και νά τώρα έπειτα άπό άρκετές δεκαετίες πού τό θυμούμαι. Τί σκληρότητα για ένα άτυχο ποντίκι!

MIX. K. ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΣ







ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΓΙΑΤΡΟΥ

## Προσευχή

Κατόπιν άδειας του συγγραφέως Χα-  
ραλ. Κρίθαρη δημοσιεύουμε από τό βι-  
βλίο του πού κρίθηκε ότι «πρέπει να πά-  
ρει τιμητική θέση στις βιβλιοθήκες» ένα  
άποσπασμα πού γράφτηκε τόν Δεκέμ-  
βριο τού 1942 όταν ο κόσμος πέθαινε  
στούς δρόμους από πείνα.

Δεκέμβριος 1942

### ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Σήμερα τό δειλινό, αισθανόμουν κόπωση, άνησυ-  
χία, μοναξιά.

Βγήκα μιά βόλτα για να πάρω άέρα, μήπως εύ-  
ρισκα και τίποτα να φάμε. Πεινούσαμε. Τράβηξα  
τόν κατηφορικό δρόμο, πήρα ένα μονοπάτι, βγήκα  
στην άκρη τού χωριού, μπήκα σ' ένα λιόφυτο. Δεν  
ήξερα πού πήγαινε, τί γύρευα στούς δρόμους. Εί-  
δα ένα κοκκαλιάρη σκύλο μέσα στά δέντρα. Σταμα-  
τούσε, προχωρούσε, έδώ να πέσει εκεί να πέσει...  
τού 'δωσα τό σήμα τής πρόσκλησης, δέ γύρισε να  
μέ δει. Τό ξανάδωσα δυνατότερα. Δερβίση, Ρούντο,  
Λάση; Τίποτα καμιά άπόκριση.

Θάναι κουφό τό κακόμοιρο. 'Εκεί πού έτρεχε, έ-  
πισε πάνω σ' ένα κορμό δέντρου, έκανε πίσω. Δέ  
θά βλέπει είπα. Σύρθηκε, περπάτησε ώς τήν άκρη,  
έφτασε σ' ένα ψηλό τοίχο, σταμάτησε. 'Ανησύχη-  
σα... έτρεξα να τό προφτάσω, είχε πιά γκρεμιστεί  
ώς πού να φτάσω. 'Ενα ρίγος μέ διαπέρασε. 'Ε-  
κλαιγε, ξεψυχούσε, σωριασμένο στίς πέτρες. Τό  
κοίταζα. Μου φάνηκε, σαν αύτοκτονία! Μιά ψυχή  
άκόμα έφευγε, κι άφηνε ένα σώμα νεκρό, άς ήτανε  
σκυλίσια.

Συνέχισα τό δρόμο μου. Είδα πιό πέρα, μιά πα-  
ράγκα χτισμένη μέ πλήθρες. Στή μισάνοιχτη πόρτα  
φάνηκε μιά γυναίκα.

- Μή ρχόσαστε μου λέει, πέθανε.
- Ποιός;
- Να ή γριά 'Αποσπόρενα.
- 'Ηταν άρρωστη;
- 'Οχι. 'Από πείνα.

Δέν τήν ήξερα. 'Ο τρίτος θάνατος πού είδα από  
τό πρωί... και ο σκύλος τέταρτος... όλοι από πεί-  
να. Στάθηκα λίγο. Δέ μπορούσα να σκεφτώ. 'Ο  
νούς μου, πήγε πάλι στό σκυλί.

— 'Ενα σκυλί πεινασμένο αλλά όμορφο, μέ κα-  
νελιές βούλες, τό ξερατε;

— Ναί, μου λέει. Είναι ή Φλογίτσα τής μακα-  
ρίτισσας. 'Όσο ξεψυχούσε, είτανε δίπλα της. Μό-  
λις παιδί μου πέθανε ή γριά, τό σκυλί έφυγε. 'Α-  
κούς εκεί! Δεν τό ξαναείδα.

— Τί λές;

— 'Ηταν ένα σκυλί! 'Η μιλιά τού 'λειπε!

Συνέχισα τό δρόμο μου, βαθιά συγκινημένος. Μό-  
λις πού δέν έκλαιγα. Παραμιλούσα... «άνθρώπους  
και ζώα σώζεις κύριε». Θυμήθηκα Παπαδιαμάντη.  
'Εφτασα σ' ένα λόφο, πυκνοφυτεμένο από έλιές...  
Τό όρος τών ελαιών σκέφτηκα... 'Η τελευταία προ-  
σευχή τού Κυρίου. Μου 'ρθε να γονατίσω. «Πάτερ  
παρελθέτω άπ' έμού τό ποτήριον τούτο, πλην ούχ  
ώς εγώ θέλω, αλλά ως Σύ».

Κουρασμένος γονάτισα στό χώμα. Σταύρωσα τά  
χέρια. Κοίταζα τήν καταπόρφυρη Δύση. 'Ο ήλιος πή-  
γαινε να χαθεί. 'Ενα τέτοιο δειλινό Κύριε, Κύριε!  
να 'φευγα κι εγώ άπ' τόν κόσμο! Στράφηκε τό βλέμ-  
μα τής ψυχής μου ψηλά στόν ούρανό. 'Εφερε τό φώς  
του μέσα μου, πλημμύρισε τό μυαλό μου, λές και ή  
καρδιά μου σταμάτησε, χάθηκε τό βάρος μου, δέν  
ύπήρχα, έγίνα φώς, μιά μικρή φλογίτσα, πού ανέ-  
βαινε, ανέβαινε λέει ψηλά στόν ούρανό, και γύρω  
της, πλήθος άλλο παρόμοιες φλογίτσες, άνθρωπι-  
νες λέει ψυχές, κι έπετούσαμε όλες μαζί στό χρυ-  
σογάλανον αιθέρα.

Κάτω μας, ή γή... 'Αστραπόδροντα, θυελλες και  
καπνοί τύλιγαν τήν ύδρόγειο σφαίρα. Πετάξαμε πιό  
ψηλά να μη μάς φθάνουν τά ανθρώπινα βόλια... κι  
όλο ανεβαίναμε. Γινήκαμε δορυφόροι τής άμοιρης  
γής τής ταλαιπωρημένης από τήν ανθρώπινη Μοί-  
ρα.

Μέ άφάνταστη ταχύτητα τή φέρναμε βόλτα. Ψά-  
χναμε να βρούμε, κάποιο μέρος της πού να βασι-  
λεύει ή Είρήνη, ή Χαρά, τό Φώς, ή Γαλήνη. Ψά-  
χναμε να βρούμε ένα ήσυχαστήριο, τόν Παράδει-  
σό μας.

Κι άπομακρυνθήκαμε. Κι έπετούσαμε, ως που  
φτάσαμε ψηλά στό Γαλαξία.

Τώρα ή γή, — μιά άσήμαντη σκοτεινή μπαλι-  
τσα — όλοένα μικραίνει, ως που τή χάσαμε... δέ  
τήν βλέπαμε, τήν ξεχάσαμε. Και μακριά της, χω-  
ρίς τής άγωνίες της, τής άντάρες, τής λαχτάρες της,  
νιώθαμε χαρούμενοι, έλεύθεροι, σ' ένα όλόφωτο δι-

κό μας κόσμο, όπως τόν θέλαμε μαζί με τις άλλες ψυχές, τις μυριάδες, που σχηματίζαμε όλες μαζί, τὸ ἀπέραντο φωτεινὸ νεφέλωμα τοῦ Γαλαξία, ἓνα τεράστιο φωτεινὸ συννεφένιο κύκλο τριγύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο, στὸ ἀτέλειωτο Χάος. Καί σ' αὐτὸ τὸ γαλανὸ ἀπειρο καταμεσῆς ἢ παρουσία τοῦ ἀόρατου Θεοῦ, τοῦ Δημιουργοῦ... Ἡλιος ἀνέσπερος, Ζωοδότης, Παντοδύναμος, Παντεπίσκοπος, Ἀκατάλυτος, ἐφώτιζε τὰ Σύμπαντα, ὡς πέρα μακριά, τὸν γαλάζιο ὀρίζοντα τῆς ἀπεραντοσύνης. Καί ὅλα τὰ τύλιγε μιὰ μουσικὴ μελωδία, ἓνας ἀτέλειωτος ψαλμὸς: «Πάσα πνοή, αἰνεσάτω τὸν Κύριον...» Κι ἐνοιώθα τὸ εἶναι μου νὰ γίνεται ἓνα μετ' τὸ φωτεινὸ μονοκύτταρο τῆς Ψυχῆς μου, ἴδιο μηδενικὸ, ἴδιο Σύμπαν, ἐνωμένα σὲ μιὰ θεία ἐξαύλωση, ἐν' ἀγέρι, μιὰ μουσικὴ, μιὰ προσευχῆ.

«Κατευθυνθῆτω ἡ προσευχῆ μου, ὡς θυμίαμα ἐ-

νώπιόν σου», ... αὐτὸ ὅμως τὸ ἀκούσα καλά... σάν ἀπὸ ἀνθρώπινο στόμα!

Σφίχτηκε ἡ ψυχῆ μου... Αἰσθάνομαι τὴν καρδιά μου, ἀναπνέω, κάτι με βαραίνει,... ξαναφορῶ τὸ ἀνθρώπινο σῶμα μου, πέφτω, χάνω τὸν ὡραῖο μου ἄλλο κόσμο, ξαναγυρίζω στὸν παλιό,... βρίσκομαι γονατιστός!! Αἰσθάνομαι νὰ μὴ τὸ θέλω... «ἐπαρσις τῶν χειρῶν μου, θυσία ἐσπερινή»... συνεχίζεται ἡ ψαλμωδία...

Ἄνοιξαν τὰ μάτια μου, ξαναλειτουργοῦν τ' αὐτιά μου, ξαναγύρισαν οἱ αἰσθήσεις μου, σηκώνομαι ἐξαντλημένος. Βλέπω ἀπάναντί μου ἓνα παλιὸ ἐρημοκκλήσι. Φῶς ἐβγαίνει ἀπ' τ' ἁγιοθέριδο.

Ἐσπερινός.

Εἶχε φύγει τὸ δειλινὸ, ἔπεφτε ἡ νύχτα.



## Νοσταλγία

Συναίσθημα καὶ βούληση καὶ κρίση  
Μεσ' στοῦ μηδενικοῦ πνιγμένα εἶναι τὸ βάλτο.  
Ζωὴ πεζῆ, καὶ σέρνεται σκουληκί  
Στὴ λασπωμένη τῆς ρουτίνας γῆ.

Ἄδεια τὰ οὐράνια ὀλάδεια!  
Παντοῦ σκοτόδια μαύρα!  
Κι' ἄστρο στὸν οὐρανὸ δὲ βλέπω πιά κανένα  
Πρὸς τίς ἡλιόλουστες τίς χώρες νὰ με φέρει,  
Ποῦ τίς χαράς ἀνθίζουσε βοτάνια!

Ἄστρο λαμπρὸ μου κι' ἤλιε χρυσέ μου  
Νοσταλγικά προσμένω σὲ νὰ λάμψεις  
Ἐλπίδα φιλή χαρίζοντάς μου  
Τῆς ζωῆς μου τὸ κύμα νὰ χρυσώσεις.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΕΟΝΤΑΡΑΚΗΣ





## Ὁ πεδαμένος... βρυκολάκισε

Ὅλοι ξέρομε τὴν γνωστὴ μεσαιωνικὴ ιδιόρρυθμὴ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου στὸ Πούρκο. Ἐξωτερικῶς φαίνεται σάν ἓνα ἐνιαίον σύνολο, ἐνῶ ἐσωτερικῶς χωρίζεται σὲ τέσσερα παρεκκλήσια (βήματα) ἀνεξάρτητα τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἰδίως τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ποῦ εἶναι καὶ τὸ μεγαλύτερο, εἶναι κατὰ τέτοιο τρόπο κτισμένο, ὥστε ὅταν κανεῖς εἶναι μέσα σ' αὐτὸ δὲν βλέπει τί γίνεται στὴν ὑπόλοιπη ἐκκλησία καὶ φυσικὰ οὔτε αὐτὸς φαίνεται, οὔτε ἀπὸ τὰ ἄλλα παρεκκλήσια, ἢ τὴν κυρία εἴσοδο τῆς ἐκκλησίας. Ὁ περιβολὸς τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς ἐχρησιμοποιεῖτο παλαιότερα καὶ γιὰ νεκροταφεῖον τοῦ χωριοῦ.

Κάποτε λοιπὸν πέθανε ἓνας χωριανὸς ποῦ τὸν λέγανε, — ἄς ποῦμε Σπύρο — καὶ φυσικὰ οἱ χωριανοὶ τὸν φέρανε ἓνα ἀπογευματάκι στὸν Ἅγιον Δημήτρη νὰ τὸν κηδέψουν. Τὸν ἐτοποθέτησαν στὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ ὅταν τέλειωσε ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία, ἠθέλησαν νὰ τὸν ἐνταφιάσουν στὸ προαύλιο τῆς ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ ὅμως εἶχε ἀρχίσει νὰ βρέχη ἀρκετὰ δυνατὰ καὶ ταυτοχρόνα ἦταν πειὰ σούρουπο, ὁ παπάς καὶ οἱ χωριανοὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἀφήσουν τὸν νεκρὸ στὴν ἐκκλησία καὶ νὰ γυρίσουν τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωί, ποῦ θὰ εἶχε πάψει ἡ βροχὴ (θάχε βιάξει), γιὰ τὸν ἐνταφιασμὸ.

Ἔτσι καὶ ἐγίνε, ἐφυγαν ὅλοι καὶ ἐκλείσαν τὴν ἐξωτερικὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας, χωρὶς νὰ τὴν κλειδώσουν — γιὰτί ὅλα τὰ ἐξοχικὰ ἐκκλησάκια (τὰ ξωμόνια) δὲν ἐκλειδώνοντο ἢ τὸ πολὺ πολὺ τὸ κλειδί τους ἀφηνόταν κάτω ἀπὸ μιὰ πλάκα στὴν εἴσοδο τῆς ἐκκλησίας, γιὰ νὰ μπορῆ νὰ μπῆ ὁ περαστικός καὶ νὰ προσκυνῆ. Δὲν εἶχαμε τότε βλέπετε τίς κλεψιῆς καὶ τὴν ἀρχαιοκαπηλία.

Μόλις ἐφυγαν λοιπὸν ὅλοι ἀπὸ τὸν Ἅγιον Δημήτρη καὶ εἶχε πειὰ σχεδὸν σκοτεινιάσει, περνούσε ἀπὸ κει ἓνας ἄλλος χωρικός ποῦ ὄδηγοῦσε (ἐλάλιε) ἓνα γαῖδαρο φορτωμένο μὲ δύο μυγόμενα (σακκιά) ἀλεύρι, ποῦ ἐρχόταν ἀπὸ τὸ Μυλοπόταμο ὅπου εἶχε ἀλέσει στοὺς νερόμυλους τὸ γέννημα. Τότε δὲν ὑπῆρχε ὁ κεντρικὸς δρόμος Μυλοποτάμου — Χώρας, παρὰ ἡ συγκοινωνία γινόταν μὲσω Δρυμῶνα καὶ Πούρκου ἀπὸ ὅπου περνοῦσε ἓνας πρόχειρος δρόμος.

Ὁ χωρικός λοιπὸν μὲ τὸ φορτίο τοῦ ἀλευριοῦ, ἀν καὶ τῶχε σκεπασμένο μὲ λιοσέντονα, ἐπειδὴ ἡ βροχὴ ἐξακολουθοῦσε καὶ μάλλον δυνάμωνε καὶ θὰ τοῦ ἔκανε τὸ ἀλεύρι ζύμη, περνώντας ἐξω ἀπὸ τὴν ἐκ-

κλησία, ὅπως ἦταν ὁ δρόμος του, ἐσκέφθη νὰ σταματήσῃ ἐκεῖ νὰ προφυλαχθῆ ἀπὸ τὴν βροχὴ στὴν ἐκκλησία, νὰ διανυκτερεύσῃ ἐκεῖ καὶ τὸ πρωὶ νὰ συνεχίσῃ τὴν πορεία του. Ἔτσι καὶ ἐγίνε. Ἐξεφόρτωσε τὰ μυγόμενα καὶ τάβαλε ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν πόρτα, τῆς ἐκκλησίας ἀριστερὰ, ἔδωσε τὸν γαῖδαρό του κάτω ἀπὸ ἓνα μεγάλο σχοῖνο γιὰ νὰ τὸν προφυλάξῃ λίγο ἀπὸ τὴν βροχὴ καὶ μετὰ μπήκε κι' αὐτὸς στὴν ἐκκλησία — ποῦ ὅπως εἶπαμε ἦταν ξεκλειδωτὴ — ἐκλείσει τὴν πόρτα, χωρὶς φυσικὰ νὰ ἐξετάσῃ τὰ ἄλλα παρεκκλήσια καὶ μάλιστα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ποῦ ἦταν ἀπομονωμένο, καὶ κάθισε πάνω στὰ μυγόμενα, ὅπου καὶ τὸν πῆρε ὁ ὕπνος. Ἐξέχασα νὰ πῶ πῶς κι' αὐτὸς ὁ περαστικός χωρικός εἶχε τὸ ἴδιο ὄνομα μὲ τὸν πεθαμένο. Τὸν ἔλεγαν κι' αὐτὸν Σπύρο.

Τὸ πρωί, ὅταν πειὰ εἶχε ξημερώσει, εἶχε δὲ ἐν τῷ μεταξύ πάψει καὶ ἡ βροχὴ, ὁ παπάς ξεκίνησε γιὰ τὸν Ἅγιον Δημήτρη γιὰ νὰ προετοιμάσῃ τὰ τοῦ ἐνταφιασμῶ τοῦ νεκροῦ. Μόλις ἐφθάσε στὴν ἐκκλησία καὶ καθὼς ἀνοίγε τὴν πόρτα, ξέροντας πῶς εἶναι μέσα ὁ νεκρὸς, αἰσθανόταν κάποιον δισταγμὸ (ἐντριωτάνε ὅπως ἔλεγαν) νὰ προχωρήσῃ μέσα καὶ γιὰ νὰ δώσῃ λίγο κουράγιο στὸν ἑαυτὸ του, ἀκούοντας τὴν ἴδια του τὴν φωνὴ εἶπε ἀπὸ τὴν πόρτα:

— Πῶς τὰ πέρασες καϋμένη Σπύρο ἀπόψε μὲ τέτοιο παληόκαιρο;

Ἦ τοῦ θαύματος! Ἀκούστηκε ἡ ἀπάντησης:

— Πῶς νὰ περάσω; Καλὰ σχετικῶς τὰ πέρασα!

Δὲν πρόλαβε νὰ ἀκούσῃ ὀλόκληρη τὴν ἀπάντησιν ὁ παπάς καὶ ἐφυγαν ὀλοταχῶς (ἐγίνε τετραόρατος κατὰ τὴν τοπικὴ φρασεολογία), χωρὶς οὔτε πίσω του νὰ κυττάξῃ. Ἀφοῦ ἀπεμακρύνθη ἀρκετὰ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, ἀνταστατωμένος καὶ κατατρομαγμένος ὅπως ἦταν, συνηντήσε μερικοὺς χωριανούς ποῦ ἐρχόντουσαν γιὰ τὸν ἐνταφιασμὸ τοῦ νεκροῦ. Εἶδαν τὸν παπὰ ἀναστατωμένον καὶ κατάχλωμον καὶ τὸν ρώτησαν:

— Τί τρέχει παπά καὶ εἶσαι ἐτσι;

Ὁ παπάς λαχανιασμένος τοὺς ἀπήντησε:

— Ὁ... Σπύ...ρος... ἔβρυ... κολά... κια...σε!

— Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τί εἶναι αὐτὰ ποῦ μάς λές; Ἐλα Παναγία μου! Καὶ ἔκαναν τὸν σταυρὸ τους!

Ὁ παπάς διηγῆθη λεπτομερέστερα τί συνέβη. Οἱ χωριανοί, ἀπλοϊκοί θέβαια ἄνθρωποι, εἶχαν μὲν κάποιες ἀμφιβολίες καὶ δισταγμούς, ἀλλὰ φυσικὰ ἀφ' οὗ τώλεγε ὁ παπάς ἔτσι θά ἦταν καὶ ἔκαναν ὅλοι μαζί σκέψεις νὰ φωνάξουν κάποιον γέρο παπά, εἰδικὸν στὰ «ξόρκια» γιὰ νὰ διαβάσῃ τὴν «συχωρετική» στὸν πεθαμένο γιὰ νὰ ἡσυχάσῃ.

Ἐνῶ συζητοῦσαν αὐτὰ, ὁ ζωντανὸς Σπύρος ποῦ εἶχε τὸ βράδυ ἀποκουμπῆσαι στὴν ἐκκλησιᾶ, εἶχε βγῆ ἔξω καὶ φόρτωνε τὰ μυγῶμια του στὸν γαϊδαρὸ του γιὰ νὰ συνεχίσῃ τὸν δρόμο του. Τότε τὸν εἶδαν οἱ χωριανοί καὶ ὁ παπάς, ποῦ τὸν ἐγνώριζαν

τὸν ζωντανὸ Σπύρο, ἐξεθάρρεψαν καὶ ἐπλησίασαν στὴν ἐκκλησιᾶ καὶ στὸν ζωντανὸ Σπύρο καὶ ἔτσι ἐλύθη τὸ μυστήριον τοῦ βρυκολακιάσματος τοῦ νεκροῦ.

Ἄντ' τοῦ νεκροῦ Σπύρου, στὴν ἐρώτησιν τοῦ παπά εἶχεν ἀπαντήσῃ ὁ ζωντανὸς Σπύρος. Τότε οἱ χωριανοί καὶ ὁ παπάς τὸ γύρισαν στὸ ἀστεῖο καὶ ἔθαψαν μὲ ἡσυχία τὸν νεκρό.

Πέρασαν ἀπὸ τότε πολλὰ χρόνια καὶ ὁ καυμένος ὁ Παπάς μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του διηγείτο τὸ περιστατικὸν καὶ τὴν τρομάρια ποῦ πῆρε.

Θ. Π. Α.

## Τὸ χωριό μου

1. Μαργαριτάρια στὸ βουνὸ  
στὴ θάλασσα στὸ κάμπο·  
χωριό μου τὴν ἀξία σου  
τὴ βλέπω σὰ σέ χάνω!...
2. Φίλοι, δικοί μου καὶ γνωστοί  
ποῦ νὰ σὰς δῶ χρυσοί μου;  
Γενέτειρα, πατρίδα μου,  
εἶσαι μέσα στὴν ψυχῇ μου.
3. Μικρὰ ἴγγελοῦδια μὰς γεννάς  
χωριό μ' ἀγαπημένο  
καὶ τρέμεις εἰς τὸ μισεμό  
μὴ μ' ἀντικρύσεις ξένο.
4. Μὰς ἀνασταίνεις στοργικὰ  
τί λύπες; τί χαρὲς σου;...  
ὅλοι τίς μοιραζόμεσθε  
τί μένα, τί δικές σου...
5. Χαράς λοιπὸν τὸν ἄνθρωπο  
ποῦ ζῆ μὲ τὴν ἐλπίδα  
νὰ τὸ χορτάσῃ τὸ χωριό  
μικρὴ γλυκιὰ πατρίδα!

ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΑΡΔΟΥΛΗΣ  
Γιατρὸς





# Ιστορική εξέλιξη των Κυθήρων

Από την τώσον αξιόλογον επί διδακτορία διατριβήν, του εκλεκτού νέου Κυθηρίου επισημόνου κ. ΓΩΑΝΝΟΥ Ε. ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΥ, αναδημοσιεύσμεν ένα λίαν ενδιαφέρον κεφάλαιον αυτής, το οποίον αναφέρεται εις την Προϊστορικήν εποχήν των Κυθήρων, παραθέτοντες συγχρόνως και έναν χάρτην των διαφόρων θέσεων της Νήσου, όπως τον διαλαμβάνει εις την όλην μελέτην του.



## I. ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

### A. Π ρ ώ ῖ μ η Χ α λ κ ο κ ρ α τ ί α

Σε τρεις αρχαίες θέσεις των Κυθήρων από τις μέχρι σήμερα γνωστές έχουν επισημανθεί λείψανα της πρώιμης εποχής του Χαλκού. Τα κατάλοιπα αυτά — όστρακα στο σύνολό τους — αποτελούν ενδείξεις κατοίκησης του νησιού κατά την τρίτη χιλιετία π.Χ. και βεβαιώνουν ότι οι πρώιμοι οικιστές χρησιμοποιούσαν πήλινα σκεύη, τα οποία ανήκουν σε δύο ξεχωριστές κατηγορίες προϊστορικής κεραμικής και αντιπροσωπεύουν δύο διαφορετικούς πολιτισμούς: τον ελλαδικό και το μινωικό.

Πρωτοελλαδικά όστρακα έχουν βρεθεί στην περιοχή του Καραβά (Θέση 1), στον Βύθουλα (Θέση 3) και στο Καστρί (Θέση 21). Πρόκειται για κατάλοιπα χειροποίητης κεραμικής, που δεν ήταν παρά τοπικές απομιμήσεις εισαγμένων πρωτοελλαδικών αγγείων. Ο χαρακτήρας αυτής της κεραμικής υποδηλώνει, όχι μονάχα τις πολιτισμικές επαφές των πρώιμων οικιστών αλλά και τους τόπους προέλευσης των φορέων του πρωτοελλαδικού πολιτισμού στα Κυθήρα, πράγμα που ενισχύεται και από το γεγονός ότι δύο από τις πρωτοελλαδικές θέσεις βρίσκονται στο βόρειο τμήμα του νησιού, που είναι και το πλησιέστερο προς την αντικρινή Πελοπόννησο.

Στην ίδια εποχή ανάγονται, εξάλλου, και οι πρώτες επαφές του νησιού με τους Μινωίτες της κοντινής Κρήτης. Τα παλιότερα γνωστά ίχνη του μινωικού πολιτισμού εκπροσωπούνται από μία μικρή ομάδα πρωτομινωικών οστράκων, τα οποία βρέθηκαν στο Καστρί, αλλά όχι στη θέση όπου εντοπίστηκαν τα πρωτοελλαδικά. Στην περίπτωση του Καστριού οι θέσεις, πρωτοελλαδική και πρωτομινωική, είναι γειτονικές, αλλά καθεμιά από τις αντίστοιχες ομάδες κεραμικού υλικού καλύπτει μια μακριά περιοχή, και είναι ολότελα ξεχωριστή από την άλλη ως

προς τη χρονολόγηση και τα χαρακτηριστικά.

Οι οικιστές του Καστριού που χρησιμοποιούσαν κεραμική του λεγόμενου πρωτομινωικού τύπου, εγκαταστάθηκαν σε παρθένο έδαφος στη δυτική πλαγιά του λοφίσκου, κάπου 150 μ. νοτιοδυτικά από το σημείο όπου βρέθηκαν πρωτοελλαδικά όστρακα, κατάλοιπα μιάς άλλης ανθρώπινης ομάδας, που έζησε στην ίδια περιοχή πριν από την παρουσία των Μινωιτών.

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι προϊστορικές θέσεις στα βόρεια Κύθηρα, σε αντίθεση με τη θέση Καστρί, ανήκουν στην περιοχή της ενδοχώρας, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι οι περιοχές τους — κυρίως του Βύθουλα — είναι εύκολα προσιτές από τη θάλασσα. Όμως τα ελάχιστα στοιχεία που διαθέτουμε για την κατοίκηση του νησιού στην τρίτη π.Χ. χιλιετία δεν επαρκούν, ώστε να προσδιορίσουμε τους παράγοντες εκείνους, οι οποίοι συνετέλεσαν στην επιλογή αυτών των θέσεων.

### B. Μ έ σ η Χ α λ κ ο κ ρ α τ ί α

Κατάλοιπα της μέσης Χαλκοκρατίας έχουν διαπιστωθεί σε θέσεις της περιοχής της Παλιόπολης (Καστρί, Βόθωνα, Καμπί), ενώ η τυχαία αποκάλυψη ταφικού πίθου κοντά στα Λαζαριάνικα (Θέση 14), υποδηλώνει την ύπαρξη εγκατάστασης και στο νοτιοδυτικό τμήμα των Κυθήρων. Τα αρχαιολογικά ευρήματα πιστοποιούν την κυριαρχία του μινωικού στοιχείου, η παρουσία του οποίου είχε κιόλας επισημανθεί από την προηγούμενη περίοδο. Αν εξαιρέσουμε τον αγωγό, που αποκαλύφθηκε κατά τη διάρκεια των ανασκαφών στη δυτική πλαγιά του λοφίσκου Καστρί, καθώς και μια σειρά θαλαμοειδών τάφων στον Βόθωνα, άλλου είδους κατασκευές από την κατοίκηση του νησιού στη μέση εποχή του Χαλκού δεν έχουν γίνει ως σήμερα γνωστές.

Ανεκτίμητες πληροφορίες παρέχει ωστόσο το κεραμικό υλικό από το Καστρί και τους τάφους της γύρω περιοχής. Πρόκειται για αγγεία εισαγμένα από την Κρήτη, ή κατασκευασμένα στα Κύθηρα από ντόπιους αγγειοπλάστες, οι οποίοι εμπνέονταν σχεδόν αποκλειστικά από κρητικά πρότυπα.

Οι τάφοι της εποχής, λαξευμένοι στο μαλακό πέτρωμα, τον «άσπρωγα», αποτελούνταν από έναν ή περισσότερους θαλάμους και η πρόσβαση σ' αυτούς γίνονταν από έναν κοντό δρόμο. Δεν αποκλείεται η ύπαρξη κάποιας σχέσης ανάμεσα στην οργάνωση του πληθυσμού και στους τάφους, καθώς οι τελευταίοι αποκαλύπτονταν συνήθως συγκεντρωμένοι σε μία θέση και σπάνια μεμονωμένοι. Αν δηλαδή το φαινόμενο αυτό δεν είναι παρά μια απλή σύμπτωση,



1. ΠΥΡΡΑΤΙΔΕΙ
2. ΑΟΥΤΡΟ
3. ΒΥΒΟΥΛΑΙ
4. ΤΡΙΟΥΤΑΛΙΑΝΙΚΑ
5. ΦΘΙΝΙΚΙΕΣ
6. ΚΥΠΡΙΔΤΙΑΝΙΚΑ
7. ΚΟΛΥΜΠΟΣ
8. ΔΟΚΑΝΑ
9. ΒΕΡΓΙΑΟΥΝΙΑ
10. ΓΩΝΙΑ
11. ΕΛΛΗΝΙΚΑ
12. ΑΛΟΗ
13. ΡΙΖΑ (ΚΑΤΑΟΥΓΑΔΙ)
14. ΛΑΖΑΡΙΑΝΙΚΑ
15. ΑΛΦΝΕΣ
16. ΓΑΛΑΤΗΣ
17. ΠΑΛΙΟΚΑΣΤΡΟ
18. ΚΑΛΑΜΙΤΣΙ
19. ΠΑΙΠΑΡΙΑ
20. ΛΙΜΝΗ
21. ΚΑΣΤΡΙ
22. ΜΝΗΜΑΤΑ
23. ΒΟΒΩΝΑΙ
24. ΔΙΠΡΟΓΑΣ
25. ΚΑΜΠΙ
26. ΙΚΑΟΙΔΙ
27. ΚΑΤΩ ΛΙΒΑΔΙ
28. ΠΟΥΡΚΟ
29. ΛΙΩΝΗΣ (ΜΑΝΙΤΟΧΩΡΙ)
30. ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ (ΣΠΗΛΙΕΣ)

Χάρτης 1. Κ ύ θ η ρ α (Αρχαίες Θέσεις, 1-30).

τότε καθεμιά από τις συστάδες των θαλαμοειδών τάφων μπορεί πιθανότατα να αντιστοιχούσε σε συγκεκριμένες «οικογένειες» των οικιστών. Πάντως οι ομοιότητες τους με τάφους της μεσομινωϊκής Κρήτης φανερώνουν ότι οι Μινωίτες άποικοι των Κυθίων δεν παρέλειψαν να μεταφέρουν στον τόπο της νέας εγκατάστασής τους και τις ταφικές τους συνήθειες. Η κατασκευή των τάφων και η αρχική χρησιμοποίησή τους στην τελευταία φάση της εποχής (MM III) — αυτό δεβαιώνεται από την κεραμική — σε συνδυασμό με τα άλλα αρχαιολογικά δεδομένα αποτελούν ενδείξεις, οι οποίες επιτρέπουν να δεχθούμε ότι οι Μινωίτες είχαν μόνιμη εγκατάσταση στα Κύθηρα, τουλάχιστο από την εποχή της μέσης Χαλκοκρατίας.

### Γ. Ύστερη Χαλκοκρατία

Η ύστερη εποχή του Χαλκού αντιπροσωπεύεται στα Κύθηρα από ευάριθμο αρχαιολογικό υλικό, και από την άποψη αυτή παραμένει ως σήμερα η καλύτερα γνωστή στην έρευνα περίοδος της προϊστορίας τους. Τα αρχαιολογικά δεδομένα (ανασκαφικό υλικό, επιφανειακές έρευνες και τυχαία ευρήματα) συνθέτουν μια διαφορετική εικόνα της κατοίκησης του νησιού ως προς τον αριθμό των θέσεων. Ίχνη αυτής της περιόδου έχουν βρεθεί σε οκτώ από τις ένδεκα δεβαιωμένες ως τώρα προϊστορικές θέσεις. Ο αριθμός των θέσεων της ύστερης Χαλκοκρατίας παρουσιάζει πυκνότερη την κατοίκηση συγκριτικά με τις προηγούμενες εποχές, ενώ η γεωγραφική κατανομή τους σ' όλη σχεδόν την έκταση του νησιού δηλώνει μοιρασμένο το ενδιαφέρον του πληθυσμού για τη στεριά και τη θάλασσα.

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι τοποθεσίες Βόθωνας (Θέση 23), Άσπρογας (Θέση 24) και Καμπί (Θέση 25) ανήκουν σε μίαν ενιαία οικιστική περιοχή και αποτελούν τμήματα του οικισμού του Καστρίου (Θέση 21), ο οποίος ήταν, καθώς φαίνεται, το επίκεντρο της κατοίκησης κατά την περίοδο που εξετάζουμε. Οι πληροφορίες μας για τις εγκαταστάσεις αυτής της περιοχής δεν προέρχονται μόνο από κινητά ευρήματα (κεραμική, ταφικά κτερίσματα, μικροαντικείμενα), επιφανειακά ή στρωματογραφημένα. Η αρχαιολογική σκαπάνη αποκάλυψε στο Καστρί και οικοδομικά κατάλοιπα — πρόκειται για λείψανα τριών σπιτιών της ΥΜ ΙΒ περιόδου κατά τους ανασκαφείς, τα οποία είναι μοναδικά μέχρι σήμερα στα Κύθηρα και αποτελούν τα αρχαιότερα κτηριακά υπολείματα της εποχής του Χαλκού στο νησί.

Ως τα μέσα του 15ου αιώνα και λίγο αργότερα, είναι χαρακτηριστική η επικράτηση του μινωϊκού στοιχείου, πολλαπλά δεβαιωμένη. Το σχετικά υψηλό ποσοστό εισαγμένης κεραμικής της ΥΕ ΙΙΑ, που βρέθηκε στο Καστρί, μαρτυρεί, εξάλλου, ότι ο οικισμός διατηρούσε κάποιες σχέσεις με την ηπειρωτική Ελλάδα — κυρίως την Πελοπόννησο — παίζοντας πιθανότατα το ρόλο του εμπορικού σταθμού για διαμετακομιστικό εμπόριο.

Μετά τα μέσα του 15ου αιώνα σημειώνεται στο Καστρί εγκατάλειψη σπιτιών, χωρίς όμως να έχουν

εξακριβωθεί τα αίτια που την προκάλεσαν. Για την πιθανότερη δυνατή χρονολόγηση αυτού του περιστατικού, μπορεί ίσως να βοηθήσει η παρουσία αγγείων του λεγόμενου εναλλασσόμενου ρυθμού — μιάς ομάδας προϊστορικών αγγείων, η οποία εντάσσεται στην τελευταία βαθμίδα της ΥΜ ΙΒ κεραμικής, και εν μέρει στην ΥΜ ΙΙ —, καθώς και δύο οστράκων από μυκηναϊκές κύλικες, με διακόσμηση θαλάσσιου ρυθμού («ναυτίλος», «πολύπους»). Παρόλο που έχουν διατυπωθεί ορισμένες επιφυλάξεις, σχετικά με την ταύτιση και τη χρονολόγηση των δύο τελευταίων οστράκων, ωστόσο το ένα από αυτά προέρχεται αναμφίβολα από «εφυραϊκή» κύλικα, η οποία εκπροσωπεί έναν καθαρά μυκηναϊκό τύπο αγγείου της ΥΕ ΙΙΒ (= ΥΜ ΙΙ) περιόδου.

Η εγκατάλειψη που παρατηρήθηκε στο Καστρί πρέπει, νομίζω, να ερμηνευθεί σε συσχετισμό με ανάλογες σύγχρονες καταστροφές μινωϊκών οικισμών του Αιγαίου, όπου βρέθηκε επίσης κεραμική αυτής της κατηγορίας («εναλλασσόμενος» ρυθμός). Και αν ακόμη η κατοίκηση στο Καστρί διακόπηκε, αυτό δε σημαίνει πως το νησί ερημώθηκε ολοκληρωτικά. Γιατί, παρόλο που τα διαθέσιμα στοιχεία παραμένουν ελάχιστα, υπάρχουν ωστόσο αρχαιολογικές ενδείξεις για μία συνέχεια της κατοίκησης ως την ΥΕ ΙΙΙΑ2 περίοδο, η οποία αντιπροσωπεύεται, τόσο από όστρακα εισαγμένων μυκηναϊκών αγγείων, καθώς και από ελάχιστα αρχιτεκτονικά λείψανα. Ένα σημαντικό στοιχείο που υποδηλώνει αυτή τη συνέχεια, αποτελεί ο θαλαμοειδής τάφος στου Λιονή (Θέση 29) και, ειδικότερα η ανεύρεση σ' αυτόν μυκηναϊκής κεραμικής της ΥΕ ΙΙΙΑ1 περιόδου, μαζί με αγγεία «εναλλασσόμενου ρυθμού».

Οι περίοδοι που ακολουθούν σημαδεύονται στα Κύθηρα από την παρουσία του μυκηναϊκού στοιχείου. Πρόκειται σε γενικές γραμμές για το χρονικό διάστημα των δύο αιώνων, 13ου και 14ου, οι οποίες συμπίπτουν με την περίοδο της ακμής του μυκηναϊκού πολιτισμού.

Κεραμικά λείψανα της ΥΕ ΙΙΙ έχουν βρεθεί στον Βύβουλα (Θέση 3), στο Καταφυγάδι (Θέση 13), στον τάφο του Λιονή (Θέση 29) και, προπάντων, στην περιοχή της Παλιόπολης: στον Βόθωνα (Θέση 23) και στο Καστρί (Θέση 21). Στην τελευταία θέση, εκτός από τα κεραμικά ευρήματα, αποκαλύφθηκαν και λείψανα σπιτιών — ΥΕ ΙΙΙΑ2 — ΙΙΙ Β1 κατά τους ανασκαφείς — τα οποία οικοδομήθηκαν, ως φαίνεται, από τους Μυκηναίους πάνω στα οικήματα που είχαν εγκαταλείψει οι Μινωίτες άποικοι.

Τον ρόλο των Κυθίων και τους πολιτιστικούς δεσμούς τους με την ηπειρωτική Ελλάδα και την Κρήτη της μυκηναϊκής εποχής φαίνεται να απηχούν μεταγενέστερες γραπτές πηγές, όπως το παλιότερο ομηρικό έπος. Στο σημείο όπου ο Όμηρος (Ιλιάς Κ, 261 - 270) «εξιστορεί» τη μεταβίβαση του κράτους του Μηριόνη, από τη Βοιωτία στην Κρήτη, δίνει το όνομα του Κυθήριου Αμφιδάμαντα, μνημονεύοντας μάλιστα και την ιδιαίτερη πατρίδα του, τη Σκάνδεια. Στην περίπτωση αυτή δεν είναι μονάχα που ο ποιητής αναφέρει επώνυμα κάποιο Κυθήριο



ήρωα: μεγαλύτερη σημασία έχει το ότι ο Αμφιδάμαντας συνδέθηκε με το ρόλο του μεσολαβητή, γιατί, σύμφωνα με την ομηρική παράδοση, στον Κυθήριο δόθηκε πρώτα το κλοπιμαίο και εκείνος, με τη σειρά του, το πρόσφερε στον Κρητικό Μόλο, τον πατέρα του Μηριόνη.

Το οδοντόφρακτο κράνος είναι γνωστό στην Κρήτη από το β' μισό του 15ου π.Χ. αιώνα, αλλά το γεγονός ότι οι πληροφορίες για τον ήρωα προέρχονται μόνο από το ομηρικό έπος, δεν επιτρέπει να προσδιορίσουμε με ακρίβεια την εποχή του Αμφιδάμαντα, αφού δεν υπάρχουν άλλα στοιχεία.

Από τον Απολλόδωρο (1ος αι. π.Χ.), εξάλλου, αναφέρεται ότι ο Θυέστης, ο αδελφός του Ατρέα, είχε εξοριστεί στα Κύθηρα, καταδιωγμένος από τον αδελφό του:

«οί τον Θυέστην μεν αυτόν ἼΗρας βωμῷ φυγόντα  
ορκώσαντες διώκουσιν οικεῖν την Κυθηρίαν».

Η παραπάνω μαρτυρία που συνδέει τα Κύθηρα με τη δυναστεία των Ατρείδων, αν και με περιορι-

σμένη ιστορική αξία, απηχεί όμως την κυριαρχία των Μυκηναίων στο νησί, κατά την περίοδο του Τρωϊκού πολέμου. Ξαναγυρίζοντας στον Όμηρο, ας θυμηθούμε ότι, σύμφωνα με τον ποιητή, ο Αγαμέμνωνας δεν βασίλευε μόνο στην πεδιάδα του Ἄργους, αλλά εξουσίαζε και πολλά νησιά.

Μια ακόμη μαρτυρία για τις επαφές του νησιού με την Πελοπόννησο και συγκεκριμένα με το βασίλειο του Νέστορα στην Πύλο προσφέρουν πιθανότατα οι πινακίδες Γραμμικής Β, αν δεχθούμε ότι οι γλωσσικοί τύποι ΚΥ.ΤΕ.ΡΑ, ΚΥ.ΤΕ.ΡΑ.Ο και ΚΥ.ΤΕ.ΡΙ.ΙΑ αφορούν το νησί των Κυθήρων, όπως πιστεύουν οι αποκρυπτογράφοι και οι μελετητές αυτών των γραπτών μνημείων. Η μνεία των Κυθήρων στις πυλιανές πινακίδες, συνδυασμένη με τα αρχαιολογικά ευρήματα από την περιοχή του Καστρίου, τα οποία αποτελούν τη σπουδαιότερη πηγή πληροφοριών για την κατοίκηση του νησιού στην ΥΕ ΙΙΙΑ2-Β1 ενισχύει τη χρονολόγηση της Πύλου μέσα στα χρονικά πλαίσια της παραπάνω φάσης, όπως έχει ήδη προταθεί, και επιπλέον φανερώνει πως τα Κύθηρα κατείχαν τη σημερινή τους ονομασία, τουλάχιστο από την εποχή της ύστερης Χαλκοκρατίας.

Ι. Ε. ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΣ





# Όλγια περί Αυστραλίας

(Συνέχεια εκ του προηγούμενου)

— Γ' —

Δέν είναι πολύ μακρυνή ή εποχή, καθ' ήν ή Αυστραλία ήτο γνωστή εις τήν λοιπήν Άνθρωπότητα ως κατ' έξοχήν ή Χώρα με τήν παράδοξον φυσιογνωσίαν, με παράδοξα ζώα καί πουλιά καί με τά διάφορα τής έν γένει γεωφυσικής της συστάσεως παράδοξα...

Διότι πράγματι παραδοξότητες πολλάί καί περίεργοι, χαρακτηρίζουσι τήν Αυστραλίαν, τόσον εις τήν πανίδα της, όσον καί εις τήν χλωρίδα της.

Άλλά, καί επί πλέον τούτων, επίσης καί εις αυτόν έτι τόν ένάξιον κόσμον της.

Δι' ό καί ό πολύς HUNGERFORD, έν έτει 1955, γράφωσι τόν πολυσέλιδον καί περισπούδαστον πρόλογόν του εις τό τόν πολυσυδαίον περί Αυστραλίας βιβλίον του FRANK HURSTON, αναφέρει διά τήν παλαιάν φήμην τής Χώρας, ως Χώρας με τά πολλά παράδοξα.

Ό δέ πολύς HENDERSON λέγει περί αυτής LAND OF CONTRAST.

Ή τοιαύτη, όμως, κρατούσα γενική περί Αυστραλίας έντύπωσις, ως τό κύριον γνώρισμά της, εις δευτέραν καί τρίτην περιήλθε πλέον μοίραν, μετά τήν ένεργόν καί γενναίαν συμμετοχήν της εις τούς 2 (δύο) Παγκοσμίους Πολέμους καί μετά τήν επί τής Διεθνούς Σκηνής ένεργόν θέσιν της.

Έν προκειμένω τό θέμα μας, κυρίως, είναι αύται αι παραδοξότητες — σπάνιοι καί ιδιόρρυθμοι.

Αιευρίσκονται δέ τά παράδοξα αύτά — πολλά, ποικίλα, μοναδικά — εις τά ζώα της, τά πουλιά της, τά δένδρα της, τά φυτά της, τήν έν γένει φύσιν της, πρός τούτοις δέ καί εις τήν, έν ώρισμέναις περιοχαίς, θάλασσαν αυτής.

Άς άρχίσωμεν από τό GREAT BARRIER REEF, άν καί περί αύτου έχομεν αναφέρει εις τό προηγούμενον.

Είναι μοναδικόν φυσικόν φαινόμενον με τά μυριάδας κοραλλιογενή μικρονησάκια του καί τά άπειρα — τά τώ όντι άπειρα — κοράλλια του.

Ύπευθυμίζεται ότι έκτείνεται επί 1200 (χιλία διακόσια) περίπου μίλια, παραλλήλως πρός τας Βορειο-Άνατολικάς Άκτάς τής Αυστραλίας καί δέ ειδικώτερον πρός τας τής Πολιτείας QUEENSLAND.

Τά κοράλλια του είναι τά ώραιότερα, τά πολυχρωμότερα καί τά πλέον ποικιλόσχημα όλου του Κόσμου.

Χωρίς ύπερβολήν είναι εκτός περιγραφής.

Εις τό Μουσείον του BRISBANE (Πρωτεύουσας τής Πολιτείας QUEENSLAND) ύπάρχει ή πλουσιωτέρα έν τώ Κόσμω συλλογή κοραλλίων.

Διάφορα τά μεγέθη των. Διάφορα τά χρώματα. Διάφορα

καί τά σχήματα.

Έμβρόντητος μένει ό άνθρωπος πρός τής ποικιλίας των σχημάτων καί των μορφών πρός τών χρωματισμών των καί των διαφόρων ειδών αύτών των κοραλλίων.

Είναι τόσον άπίθανα αύτά όλα, ώστε ό επισκέπτης μένει άναυδος. Δέν τά φθάνει ούτε καί ή πλέον όργιώδης φαντασία του ανθρώπου.

Τό GREAT BARRIER REEF έχει άποκληθή τό όγδοον θαύμα του Κόσμου, «THE EIGHTH WONDER OF THE GLOBE».

Θαυματοουργός έδω πράγματι ή Φύσις.

Δι' ό καί τό όρθότερον ίσως, θά ήτο νά άπεκαλείτο «THE FIRST — AND UNIQUE — WONDER OF NATURE».

Και είναι μεν άληθές ότι άπαντώνται κοράλλια καί εις διάφορα νησιά του Ειρηνικού, άλλ' έξ ίσου άληθές είναι ότι αύτά ύστερον καί μειονεκτούν.

Τά τής Αυστραλίας είναι άσυγκρίτως ώραιότερα.

Μυριάδες συρρέουσι οι τουρίσται διά νά ίδουσι καί νά θαυμάσουσι αύτά τό πέραν πάσης φαντασίας μοναδικόν φυσικόν φαινόμενον.

Ή πρός τούτο Τουριστική Ύπηρεσία είναι θαυμασιώς ώργανωμένη.

Ή θάλασσα εις τά βόρεια παράλια τής Αυστραλίας καί δέ πής ώρισμένης περιοχής, έχει από τινος χρόνου παρατηρηθή — καί έν τή πράξει κατεδείχθη — ως κατ' έξοχήν κατάλληλος διά τεχνητά μαργαριτάρια.

Άς σημειωθή ότι οι Ίάπωνες από τής προπολεμικής έτι εποχής, άσχοληθέντες εις τήν καλλιέργειαν αυτήν των μαργαριταριών καί επιδοθέντες εις τήν εκμετάλλευσιν αυτών, οι πρώτοι όντες «εδιδάξαντες», είναι οι, έν προκειμένω, κατ' έξοχήν ειδικοί.

Άλλά τά παρ' αυτών καλλιεργούμενα καί παραγόμενα μαργαριτάρια είναι μικρά.

Έν ώ, αντίθετως, τά μαργαριτάρια τά καλλιεργούμενα εις τήν βόρειον θάλασσαν τής Αυστραλίας καί δέ εις ώρισμένας περιοχάς αυτής μάλιστα δέ, κατά κύριον λόγον, περί τήν του THURSDAY ISLAND εις ENDEAVOUR STRAIT περιοχήν, είναι τά ώραιότερα καί μεγαλύτερα που ύπάρχουν.

Τούτο προφανώς όφείλεται εις τά ιδιαίτερα συστατικά τής, έν τή περιοχή ταύτη, Αυστραλιανής θαλάσσης.

Όμως ποία καί πώς, διατι αύτά, οι ειδικοί επιστήμονες δέν έχουσι εισέτι θετικώς έξοκρίδωσει.

Πάντως έξ αύτου προκύπτει ότι τά συστατικά τής θαλασσίας αυτής περιοχής, ως καί έπέκεινα τής του GREAT BARRIER REEF ένέχουν διαφοράν από τά άλλων θαλασσιών περιοχών τής Αυστραλίας.

Άποδείξεις δέ είναι καί τό ότι προσπάθεια διά μαργαριτάρια, γενομένη εις άλλας θαλασσίας περιοχάς της πλήρως άπέτυχε.

Παραδοξότης, λοιπόν, και έν αυτό τώ θέματι, τών συστατικών δηλ. τής θαλάσσης ώρισμένων περιοχών τής Αυστραλίας.

Άλλ' ή εις τώ ζωϊκόν έν γενεί βασιλείον παραδοξότης είναι απιστεύτως και μεγάλη και ποικίλη, άφ' ου ώρισμένα ζώα και πουλιά ούδαμου άλλου ύπάρχουν.

#### Α' ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΖΩΑ

1) Τό KANGAROO, π.χ., είναι άπό τά πλέον ιδιόρρυθμα ζώα. Τό κύριον χαρακτηριστικόν του είναι ό θύλαξ έντός του όποιου μεταφέρει τά παιδιά του.

Ή κάτω σιαγών του κινείται και καθέτως και όριζοντίως. Τό όπλον του είναι ή βαρεία ούρά του.

Τρέχει μέ πολύ μεγάλην ταχύτητα, μέ πηδήματα. Το κάθε πήδημά του φθάνει τά 3 (τρία) μέτρα.

Είναι ζών χορτοφάγον.

Είναι τό Έθνικόν ζών τής Αυστραλίας.

Ύπάρχουν πολλά είδη KANGAROO, μεγάλου και μικρού μεγέθους, άπό 30 (τριάντα) έκατοστών του μέτρου μικροσκοπικά μέχρι ύψους 2 (δύο) μέτρων.

AT 4 (FOUR) MONTHS THE BABY RIDES ITS' MOTHER'S BACK LIKE A TINY JOCKEY, BUT IT IS NOT INDEPENDENT UNTIL HALF YEAR OLD.

2) Τό KOALA BEAR είναι τό χαϊδεμένον ζών τών Αυστραλών.

Τυχάνει ειδικής προστασίας μέ άυστηράς κυρώσεις του Νόμου.

Είναι και αυτό Έθνικόν ζών τής Αυστραλίας.

Τροφή του είναι μόνον τά φύλλα εύκαλύπτου.

Έχει και αυτό θύλακα, όπως τό KANGAROO, διά τόν ίδιον λόγον. Κατόπιν όμως και αυτό μεταφέρει τό BABY του επί τής πλάτης του.

Τό «ζωάκι» αυτό (είναι μικρού μεγέθους) είναι κατά γενικήν άναγνώρισιν, τό συμπαθητικώτερον του Κόσμου. Ή έκφρασίς του έχει συγκινητικήν άθωότητα.

Χαρακτηριστικώς ό HENDERSON περιγράφων τό KOALA BEAR, επιλέγει: — THE KOALA SHY AND SOFT — FURRED IS KNOWN FOR ITS' EXPRESSION OF A WISE OLD MAN, REMEMBERING INNOCENCE AND LOOKING WIDE EYED...

3) Ένα άλλο ζών έξαιρετικού ενδιαφέροντος είναι τό PLATYPUS.

Είναι τό περιεργώτερον όλων τών ζώνων του Κόσμου.

Και θεωρείται ό έλλείπων συνδετικός κρίκος μεταξύ τών θηλαστικών και τών έρπετών.

Ή παραδοξότης του έγκνεται εις τό ότι έν ώ γεννά αύγά και τά έπωάζει, έν τούτοις θηλάζει τά μικρά του.

THE STRANGEST OF THE BEASTS OF THIS ISOLATED CONTINENT, WHICH IS FUR — BEARING, HAS THE BILL AND FEET OF THE DUCK, LAY EGG'S AND SUCKLES THE YOUNG.

THIS STRONGLY BUILT AND VERY VIGOROUS LITTLE ANIMAL REPRESENTS ONE OF NATURES EARLIEST EXPERIMENTS... IT IS THE MOST REMARKABLE OF LIVING MAMMALS AND IS BELEIVED TO BE A KIND OF LINK BETWEEN MAMMALS AND THE MAMMAL — LIKE REPTILES OF THE TRIASSIC AGE.

Πρέπει νά σημειωθή και νά τονισθή ότι ύπάρχει μόνον εις τήν Αυστραλίαν και Τασμανίαν.

Ούδαμου άλλου.

Τό παράξενον αυτό ζών έχει πολλές ιδιορρυθμίας, π.χ. SLEEPS ON LAND, HUNTS AT NIGHT IN THE WATER, SWIMS BLIND BELOW WATER FINDING ITS' FOOD BY SEARCHING WITH THE SUPERSENSITIVE «RADER» BILL, HAS AN ENORMOUS CAPACITY OF FOOD. A PLATYPUS DEVOURS THE EQUIVALENT OF HALF ITS' OWN WEIGHT EACH NIGHT.

Διά τό PLATYPUS πολλά τά ενδιαφέροντα, καθ' ό ιδιόρρυθμα, άλλ' εκφεύγουν του παρόντος.

Και αυτά, πολλά.

4) Άλλο επίσης σπάνιον και παράξενον άμα ζών είναι τό PERCUPINA.

Και αυτό, όπως τό PLATYPUS, γεννά αύγά, τά έπωάζει και κατόπιν θηλάζει τά μικρά του.

Και αυτό, κατά τούς ειδικούς επιστήμονας είναι επίσης έλλείπων συνδετικός κρίκος μεταξύ ζώου, ίχθύος και REPTILES.

Αυτό είναι έντομοφάγον ζών.

Χαρακτηριστικόν του είναι ή μακρά κολλώδης γλώσσα του, χάρις εις τήν όποιαν πιάνει τά έντομα.

Τά 2 (δύο) αυτά ζώα, τό PLATYPUS και τό PERCUPINA ARE BELEIVED TO BE A KIND OF LINK BETWEEN MAMMALS AND THE MAMMAL — LIKE REPTILES OF THE TRIASSIC AGE.

Και είναι τά μόνον σωζόμενα έν τώ Κόσμο.

Ύπάρχουν δε μόνον εις τήν Αυστραλίαν και Τασμανίαν.

5) Τό πασίγνωστον DINGO, ή μάστιγξ τών όρνιθοτροφικών και κτηνοτροφικών σταθμών, παρουσιάζει μίαν παραδοξότητα: — Ούδέποτε ένοχλεί άνθρωπον, ούδέποτε επιτίθεται κατ' ανθρώπων.

Παραλείπομεν και διάφορα άλλα ενδιαφέροντα ζώα. Γράφομεν τά χαρακτηριστικώτερα.

#### Β' ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΟΥΛΙΑ:

1) Τό EMU ένώ είναι πουλί, δέν πετά.

Είναι περίπου του τύπου μικράς στρουθοκαμήλου.

Τρέχει μέ πολύ μεγάλην ταχύτητα, μέχρι και 60 (έξήντα) χιλιόμετρα τήν ώρα. Μπορεί δε νά τρέχη επί ώρας.

Διευκρινίζεται ότι είναι RUNNER και όχι FLIER. ON RUNNING IT CAN ATTAIN A STRIDE OF ABOUT 10 (TEN) FEET.

ITS' A FAIR SWIMMER.

Έχει ύψος περίπου 2 (δύο) μέτρα.

Τά αύγά του είναι πράσινα. Κάνει 8 — 12 (όκτώ έως δώδεκα) αύγά, αναλόγως κατά περίπτωση. Ένίοτε και περισσότερα, μέχρι 15. Είναι δε μεγάλα και έχουν βάρος περίπου 16 — 24 OUNCES τό καθένα.

Ή εκκόλαψις αυτών κρατεί περίπου 2 (δύο) μήνας.

Έχει ωραιότατα πτερά, άποχρώσεων καφέ — μαύρα.

Είναι φυτοφάγον.

Εις τήν WEST AUSTRALIA ιδιαίτέρως άφθονούν, όπου και προξενούν μεγάλας ζημίας εις τας εκεί καλλιέργειας, δι' ό δι' αυτά επιτρέπεται τό κυήγι.

Τό EMU, όπως και τό KANGAROO, κοσμούν τόν θυρεόν τής Αυστραλίας.

2) Τό KOOKABURRA

Αγαπάται ;ξαιρετικώς έν Αυστραλία. Τυχάνει δε ειδικής διά Νόμου προστασίας μέ βαρείας κυρώσεις, μέ άυστηρότατας ποινάς.

Ούδαμου άλλου εις τήν Οίκουμένην άπαντάται.

Λογίζεται ως ένα άπό τά Έθνικά πουλιά τής Αυστραλίας.

ὅπως καὶ ἡ περίφημος Λύρα (LYRE — BIRD).

Τὸ χαρακτηριστικὸν του εἶναι ὅτι γελᾷ καὶ μάλιστα δυνατά. Πολλῶς δὲ τὸ γέλιο του ἐκλωβάνεται ὡς γέλιο ἀνθρώπου. Καὶ μάλιστα: — ITS LAUGHTER ENDS IN A PROLONGED SARDONIC CHUCKLE, AS THOUGH IN CYNICAL COMMENT ON THE WAYS OF MAN.

Χρησιμοποιεῖται ὡς σήμα παρὰ πολλῶν Ραδιοφωνικῶν Σταθμῶν τῆς Αὐστραλίας.

Εἶναι εὐεργετικώτατον εἰς τὴν Ἑθνικὴν Οἰκονομίαν τῆς Αὐστραλίας. Τρῶγει ποντίκια, σαύρες, μικρὰ φίδια.

3) Τὸ LYRE — BIRD

THE FLIGHTLESS LAND BIRD. Δὲν πετᾷ.

Ἔχει ὠραίαν ἐγχρωμον οὐράν, τὴν ὅποιαν ἀνοίγει καὶ ἀπλώνει ὅπως τὸ παγῶνι καὶ ἔχει τὸ σχῆμα τῆς Λύρας, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομά του (THE GREEK LYRE).

Οὐδαμοῦ ἄλλοῦ ἐν τῷ Κόσμῳ ἀπαντᾶται ἡ Λύρα.

Εἶναι ὁ μεγαλύτερος καὶ τελειότερος μῖμος τοῦ Κόσμου.

Ἡ μιμικὴ του εἶναι ἀφάνταστη.

Μπορεῖ νὰ μιμηθῇ — καὶ τῷ ὄντι μιμεῖται — τὰ πάντα:

— τὰ κελαϊδίσματα οἰωνοῦ ἄλλων πουλιῶν, τὸ γέλιο τοῦ KOOKABURRA, τὸ γαῦγισμα τοῦ σκύλου, τὸ σφύριγμα τοῦ τραίνου, τὸ γλάξον τοῦ αὐτοκινήτου, κλπ.

Οἰωνοῦ ἤχον καὶ οἰωνοῦ φωνήν, φυσικὴν ἢ τεχνητὴν. Τὰ πάντα. Ἐννοεῖται δὲ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, οἰαδῆποτε καὶ ἂν εἶναι.

ITS' THE AUSTRALIA'S MOCKING BIRD.

Πλεῖστα δε ὅσα ἀνέκδοτα — καὶ πραγματικὰ περιστατικά — χαρακτηριστικά, διασκεδαστικά, σαρταριστά, ὑπάρχουν περὶ τὴν δημιουργουμένην παραπλάνησιν τῶν ἀνθρώπων ἐκ τῆς μιμικῆς τοῦ ὠραίου αὐτοῦ πουλιοῦ.

Κελαϊδᾷ κυρίως τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα.

Τὸ κελαϊδισμὸς του εἶναι ἐξαισία, σπανία μελωδία.

«MELODIOUS CAROL» λέγουν οἱ Αὐστραλοί.

Ἄλλὰ περιέργως εἶναι συνεσταλμένον καὶ ντροπαλόν. Καὶ οὐδέποτε κελαϊδεῖ ἢ μιμεῖται ἐνώπιον ἀνθρώπων.

Τοῦ ἄρεισι νὰ χορεύῃ.

Αἱ δὲ χορευτικαὶ του κινήσεις ἔχουν ἀφάνταστον χάριν.

Τὸ περίφημον NATIONAL BALLET τῆς Αὐστραλίας ἔχει ἐξ αὐτῶν ἐμπειροσὴ διαφόρους σπανίας χορευτικὰς ἐκτελέσεις, μετὰ τὰς ὁποίας ἔχει καταπλήξει τὸ Διεθνὲς Κοινὸν εἰς διαφόρους περιουσίας του καὶ ἐμφανίσεις του.

Εἶναι τὸ «καμᾶρι τῆς Αὐστραλίας».

4) Θὰ ἦτο παράλειψις νὰ μὴ ἀναφέρωμεν καὶ τὸν ἀπαραιμῶλου χάριτος καὶ μεγαλοπρεπείας περίφημον μαῦρον κύκνον τῆς Δυτικῆς Αὐστραλίας, τῆς ὁποίας μάλιστα εἶναι καὶ τὸ Πολιτειακὸν ἔμβλημα.

Σημειωτέον ὅτι τὸ πρῶτον γραμματόσημον τῆς Δυτικῆς Αὐστραλίας φέρει τὸν BLACK SWAN, εἶναι δὲ ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα καὶ ἀκριβώτερα γραμματόσημα τοῦ Κόσμου.

Ἴσως εἶναι ἐπιτρεπτή ἡ σκέψις ὅτι ὁ DIRK HARTOG πιθανόν νὰ μὴ ἀπεβιβάξεται τῷ 1616, ἐάν δὲν τοῦ εἶχεν ἐλκύσει τὸ ἐνδιαφέρον ὁ μεγαλοπρεπὴς αὐτὸς μαῦρος κύκνος εἰς τὸ SHARK BAY.

Πολλοῦ ἐνδιαφέροντος εἶναι καὶ ἄλλα, ἀλλὰ τὰ παραλείπουμεν (διότι ἔχομεν πολὺ ἤδη ἔκταθῆ), ὅπως π.χ.:

α) THE SQUIRREL GLIDER, τὸ ἄλλως λεγόμενον FLYING SQUIRREL καὶ

β) THE BARKING OWL, τὸ καὶ ἐπιλεγόμενον «THE SCREAMING WOMAN BIRD». Σημειωτέον ὅτι, ἐξ αἰτίας τῶν περιέργων κραυγῶν — κρωγμῶν του, πολλὴ εἶχε προκληθῆ ἀνησυχία (μέχρι καὶ τρώμου) εἰς τοὺς ἀποίκους κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ἐγκαταστάσεώς των.

5) Ἐξαιρέτως ἐνδιαφέροντα πουλιά εἶναι οἱ παπαγάλοι.

Καταπληκτικὸν χαρακτηριστικὸν των εἶναι ἡ ἀρθρωσις.

Παρὰ τὰς εἰδικὰς ἐρεύνας καὶ μελέτας εἶναι ἀκόμη ἐπισημονικῶς ἀγνωστος μέχρι σήμερον ὁ λόγος, διὰ τὸν ὅποιον ὑπάρχουν εἰς τὴν Αὐστραλίαν τόσα πουλιά καὶ τόσα εἶδη πουλιῶν μετὰ μιμικὴν μιμικὴν καὶ ἀρθρωσιν, ὅσον οὐδαμοῦ ἄλλου.

Ἄνεξαρτήτως καὶ ἀνεξήγητος παραμένει ἀκόμη.

Ἡ μιμικὴ των εἶναι ἐξαιρέτως θαυμασιὰ καὶ φανταστικὴ. Ἐπίσης καὶ ἡ ἀρθρωσις των.

Ἐν προκειμένῳ, εἰδικώτερον, οἱ παπαγάλοι παρουσιάζουν μαζὺ μετὰ τὴν FAIRLY POTENTIAL LONGEVITY OF OVER 30 (THIRTY) YEARS, ἀφαντάτως πλούσιον λεξιλόγιον, ἐν συνδυασμῷ ὄχι μόνον μετὰ μνήμην, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀνάλογον, κατὰ περίπτωσιν, ἐτοιμότητα!! καὶ εὐστοχίαν...!!

Μοναδικὸν φαινόμενον μακροζωίας παπαγάλου ἐν τῷ Κόσμῳ ὑπῆρξεν ὁ τῷ 1916 ἀποθανὼν ἐν SYDNEY περίφημος COCK WYBENNET 120 (ἑκατὸν εἰκοσι) ἐτῶν — 120 YEARS OF AGE!!!

Ἔχει παρατηρηθῆ, πάντως, τὸ παράδοξον ὅτι ἡ μέση διάρκεια τῆς ζωῆς τῶν παπαγάλων — ὡς καὶ ἄλλων τῶν πουλιῶν ἐν γένει — ἐν Αὐστραλίᾳ, εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλύτερα ἀπὸ ὅπουδῆποτε ἄλλου. Ἄνεξηγητον τὸ διαστῆ.

Ἐπίσης κατὰ πολὺ ἀνωτέρα ἢ ἱκανότης τῶν παπαγάλων τῆς Αὐστραλίας εἰς τὴν ἐκμάθησιν καὶ ἀποστήθισιν μεγάλου πλήθους λέξεων ἀκόμη καὶ ἑκατοντάδων.

THIS CONTINENT IS A LAND OF BIRD — LINGUISTS.

THROUGH SOME OBSCURE CAUSE AUSTRALIA CONTAINS MORE BIRD — MIMICS THAN ANY OTHER LAND.

THE MIMICRY HEARD IN AUSTRALIA IS EXTRAORDINARILY FANTASTIC.

ABILITY OF COCKATOOS AND PARROTS TO PRATTLE WORDS APPEAR TO VARY LARGELY ACCORDING TO SPECIES AND ACCORDING TO THE AGE OF BIRD WHEN TAKING FOR TRAINING.

THE RECORD APPEARS TO REST WITH «BILL WHARTON», A BLUE BREASTED BUDGEE IN NEW ZEALAND. AT 5 (FIVE) YEARS WAS CREDITED WITH 670 (SIX HUNDRED AND SEVENTY) WORDS!!!

Φαίνεται ὑπερβολή. Καὶ ὅμως εἶναι ἀληθές.

Ἄξιον ἐπισημῶσεως εἶναι ἡ περίπτωση εἰς τὸν παπαγάλου εἰς τὴν TASMANIA, περὶ τὸν ὅποιον πρὸ ἐτῶν (νομίζω τῷ 1951) πολὺς ἐγένετο ὄρυθος: — Προεκήθη ἐξ αὐτοῦ δίκη καὶ ἐγένετο θέμα ἐφημερίδων ἐπὶ ἡμέρας πολλὰς εἰς τὸ HOBART.

Ἐπὶ τοῦ σχετικοῦ ἐπισημοῦ ἐγένετο ὅλη ἡ Αὐστραλία.

Πρῆκειται διὰ τὸν περίφημον καὶ πανεξυμνον ὠραῖον παπαγάλου τοῦ ἐν HOBART Βασιλείου Γεωργίου Κασσιμάτη (Γρηγοράκου) ἐκ Κυθῆρων (ἀπὸ τὰ Καστρισιάνικα), τοῦ ἀληθοῦς μνήμης — προῶτως δ' ἀτυχῶς ἀποδημήσαντος ἐκ τοῦ Κόσμου τούτου — ἀγαπητοῦ μοι ἐξαδέλφου καὶ προσφιλοῦς μοι ὄμα φίλου.

Ὁ Βασιλεὺς τὸν εἶχεν εἰς εἰδικὸν μεγάλων διαστάσεων κλουβί παρὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ ἐπὶ τῆς ELIZABETH STREET καταστήματός του.

Ὁ παπαγάλος αὐτὸς ἦτο πασίγνωστος.

Ἦτο — κυριολεκτικῶς — ἕνα ἀπὸ τὰ ἀξιοθέατα τῆς πόλεως. Πλούσιον, πολὺ πλούσιον τὸ λεξιλόγιόν του. (Ἄγγλικὸν ἐννοεῖται. Εἶχεν ὅμως μάθει καὶ ὀλίγας λέξεις Ἑλληνικὰς).

Παραδόξως εἶχε καὶ μίαν θαυμαστὴν ἐτοιμότητα καταλλήλων, κατὰ περίπτωσιν, εὐστόχων ἀπαντήσεων εἰς τὰ πειράγματα τῶν διερχομένων καὶ τῶν πλεατῶν.

Τὸ προκαλέσαν τὴν δίκην περιστάτικὸν προεκήθη ἀπὸ τὸ πείραγμα ἑνὸς διαβάτου. Ὁ παπαγάλος, περιέργως, τὸν

«... έμυρίσθη...», τόν «... κατάλαβε...» καί δέν τού έχορ'σθη:  
— Τόν είπε «... παληομεθύστακα...» καί μάλιστα «... DRUNKARD, BLOODY BASTARD...», όπως καί πράγματι διεπιστάθη κατόπιν ότι ήτο μεθύσιμένος.

★ **CASIMATY'S cockatoo—that amiable bird which greets customers and passers by from the doorway of an Elizabeth St. fruit shop, and is just about as well-known in Hobart as the Post Office clock—came in for a mention in the police court the other day.**

## Cheeky Bird Talked Himself Into Cage

A CONSTABLE told Mr. Sorell P.M. that Tony Forest (24), charged in the court with vagrancy, had approached him in Elizabeth St. with a complaint that "Cocky" had been giving him cheek, and requested that the bird be locked up.

But Forest was the bird who was caged.

### "Drinking Whisky"

Const. G. A. Walkley told the court he was on duty in Elizabeth St. at 6.30 p.m. on May 19 when Forest came up to him and said Casimaty's cockatoo had been giving him cheek and he wanted it locked up.

Forest told him he had been drinking whisky, and that he had come from New York, and had no place to sleep, Walkley added.

Forest, who had only 1/- in his possession, said he had been on a ship which had sailed without him, said Walkley.

From the witness box Forest, who pleaded not guilty to the vagrancy count, said he had been living in Sydney and

came to Hobart on a boat on the night of his arrest.

He had £10 when he came ashore to get something to eat, but a man "fopped" him and took the money, he declared.

He had drunk some whisky to get warm he added.

Forest said a man had promised him work, and pointed to a man waiting in court to face a different charge.

To Mr. Sorell P.M. Forest said the cockatoo had not given him "cheek."

After some discussion concerning the vessel in which Forest alleged he had come to Hobart, Mr. Sorell remanded him for two days in order that further inquiries could be made by the police.

When the case was reopened Insp. G. D. Mackey told the court that very little information could be found concerning Forest, except that he had come from Sydney.

Mr. Sorell remanded Forest for 14 days in order that he could be medically examined.

Σημειώτες ότι τό BLOODY καί τό BASTARD συνηθίζονται πολύ εις τάς συζητήσεις τών Αύστραλών. Είναι κοιή έκφρασις μικρών καί μεγάλων, όλων τών τάξεων τών ανθρώπων, άδιακρίτως, εις τάς συνομιλίαις των.

Όργισθείς ό διαβάτης εξήτησεν άπό Άστυνομικών τήν σύλληψιν, κλπ. τού παπαγάλου καί τήν μήνυσιν τού Κασιμάτη...

Διά τήν συνέχεια, παρατίθεται εδώ (κλισσέ) αύτούσιον τό σχετικόν άπόκομμα έφημερίδος τού HOBART.

Ό ύβριστική — εύλογος, άλλωστε, καί προσήκουσα — άντιπαρατήρησις — άπάντησις τού παπαγάλου δέν αναφέρεται εις τήν έφημερίδα. Άλλ' αύτή πράγματι έλέχθη, έξ ής καί ή όργή τού διαβάτου.

Καί, ώς εις τό σχετικόν άπόκομμα τής έφημερίδος αναφέρεται, τελικώς εις τήν φυλακήν ώδηγήθη ό διαβάτης...

Διά τόν παπαγάλον αύτόν τού Κασιμάτη έν HOBART, πολλοί εί γνωρίζοντες Κυθήριοι, ώς π.χ. ό Γεώργιος Γαβριήλ Χάρος καί ή άδελφή του κυρία Μάντη Άντωνίου Κασιμάτη, ό... Κοσμά Κασιμάτης, ό ήδη έν BRISBANE κ. Θεόδωρος Γ. Καστρισιος, ό έν SYDNEY Νικόλαος JOHN COMINO καί ή σύζυγός του καί πολλοί άλλοι. Προσχόντως δέ ή κυρία Νότα Βασιλείου Κασιμάτη.

"Άς μου έπιτραπή νά προσθέσω ότι τόν σπουδαίον αύτόν παπαγάλον είχα γνωρ'σει καί εγώ εις τό HOBART, όπου, ώς φιλοξενούμενος τού προσφιλοῦς μοι Βασιλή, είχον παραμείνει επί τινας ήμέρας.

Υπάρχουν έν Αύστραλία καί οι μαύροι παπαγάλοι (BLACK COCKATOOS). Λογίζονται WEATHER PROPHETS AND PARTICULARLY RAIN PROPHETS, δι' ό καί προσονομάζονται «STORM BIRD» καί «RAIN BIRD».

Χρησιμοποιούνται δέ ώς άσφαλή βαρόμετρα διά τήν πρόγνωσιν τών καιρικών μεταβολών καί ιδίως τής βροχής.

Ό ιδιόρρυθμος είναι ή CAPE BARREN GOOSE (χήνα) «... ODD FEATURE IS THAT ALTHOUGH WEB FOOTED. IT IS NOT AT ALL FOND OF SWIMMING».

Άρκετά αύτά — ή μάλλον πολλά — τά διά τά ζώα καί τά πουλιά.

Είς τό έπόμενον τεύχος άκολουθεί ή συνέχεια, «Δ», (τό καί τελευταίον μέρος) τού άρθρου μας αύτού, υπό τόν τίτλον «Όλίγα περί Αύστραλίας».

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (JIMMY) ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ





## Μαλέαν δε κάμψας...

Ντούκ ... ντούκ ... ντούκ ... ή μηχανή και η προπέλα έσπρωχνε τὸ καΐκι τὸυ Κουντραφούρη πὸυ μὰς πηγαινε ἀπὸ τὸ Τσιρίγο στὸν Πειραιά. Εἶπαμε κι' ἄλλη φορὰ ὅτι ἡ συγκοινωνία στὴ κατοχὴ γινότανε μὲ καΐκια μικρὰ ἕνα ἕκ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ τὸυ Νεαπολίτη Κουντραφούρη.

Ξεκινήσαμε ἀπὸ τὴν Ἁγία Πελαγία μὲ πλῶρη τὸν Καβομαλλιὰ, τὸν περάσαμε ξυστὰ μπονατσάτο. Πρῶτὴ φορὰ τὸν εἶδα ἀπὸ κοντὰ καὶ θαύμασα τὴν μεγαλοπρέπειά του, τρωμερὸ καὶ γρανιτένιο, λένε ὅτι εἶναι κατὰληξη τῶν Πυρηναίων ὄρεων ὁ Καβομαλλιὰς, ἄς εἶναι. Ἀπὸ ἐκεῖ κατ' εὐθειαν Μονεμβασιά. Γιατὶ Μονεμβασιά καὶ ὄχι Πειραιά; Γιὰ δύο λόγους πρῶτον διότι ἔπρεπε νὰ ταξιδεύωμε ἀκρῆ — ἄκρῆ γιὰ λόγους καιροῦ καὶ δεύτερον καὶ σπουδαιότερον διότι στὴ Μονεμβασιά ἦτο ἡ Γερμανικὴ Κομαντατούρ στὴν ὁποία ἔπρεπε νὰ θεωρήσωμε τὰ χαρτιά μας, καὶ ἂν τὰ εὕρισκε καθαρὰ νὰ μὰς τὰ σφραγίσει καὶ νὰ μὰς ἐπιτρέψει τὴν ἀναχώρησιν. Διαφορετικὰ πίσω Γιάννη τὰ καράδια πὸυ λένε.

Ντούκου ... ντούκου ἡ μηχανή, νὰ κι' ἡ Μονεμβασιά μπροστὰ μας. Σιγὰ - σιγὰ ξεχωρίσαμε καὶ τὸ μουράγιο τῆς. Προχωροῦσαμε καὶ κοιτάζαμε ἡρεμοὶ τὰ τοπία, τόσο γνωστὰ ἄλλωστε στοὺς Τσιριγῶτες πὸυ θεωρῶ περιττὸν νὰ τὰ περιγράψω. Ἐκεῖ στὴν ἀκρῆ τοῦ μουράγιου διακρίναμε κάτι ἀκίνητο. Στῆλώσαμε ὅλοι τὰ μάτια μας καὶ προσπαθοῦσαμε νὰ διακρίνομε τί εἶναι. Θαμπὸ στὴν ἀρχὴ ἀρχίζε σιγὰ - σιγὰ νὰ ξεκαθαρίζει σάν μιὰ σιλουέτα. «Ἄνθρωπος εἶναι», λέει σέ μιὰ στιγμή ἕνας.

— Ὅχι Γερμανὸς εἶναι, φωνάζει ἕνας ἄλλος πὸυ εἶχε καλύτερο μάτι. (Ἡ διάκρισις δὲν ἐξένισε κανέναν).

— Γερμανὸς; εἶπαμε ὅλοι μαζί καὶ τί διάβολο θέλει ἐκεῖ δᾶ;

Ἀπὸ τὴν ὥρα αὐτὴ τὸ μάτι μας δὲν ξεκόλησε ἀπὸ δαῦτονε. Κάποιες ἀόριστες ἀνησυχίες μὰς σφίξανε. Τί περιμένει ἐκεῖ; Νὰ μὰς κάνει ὑποδοχὴ; νὰ μὰς λείπουν τέτοιες ὑποδοχές...

Ντούκ ... ντούκ... χαμήλωσε ἡ μηχανή, τὸ καΐκι ζύγωσε. Ὁ Γερμανὸς κτύπησε παλαμάκια, σημείον πρὸς τὸν Καπετάνιο νὰ τοῦ ρίξει παλαμάρη, τὸ ὁποῖο προθύμως ἐκεῖνος ἔκανε μιὰ κι' ἦταν ἔτοιμος γι' αὐτὰ ἀπὸ ὥρα στὴν πλῶρη. Τὸ καΐκι ἔδεσε καὶ ὁ Γερμανὸς σαλτάρησε μέσα καὶ τότε ἀρχισε ἡ συνεννόησης μὲ τὸν καπετάνιο σέ ὅπταιστα

Ἑλληνογερμανικά, μὲ νοήματα στὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὸ Γερμανὸ τί θέλωμε.

Ὁ καπετάνιος λέει «Ἐμεῖς παρτί Πειραιῶς Κομαντατούρ ὑπογράφει — ἐδῶ ἀπλώσε τὴ μιὰ παλάμη καὶ μὲ τὰ δάκτυλα τοῦ ἄλλου χεριοῦ ἔκανε τὸ σχῆμα ὑπογραφῆς — πατία καὶ παρτί ἀμέσως».

Ἀπάντησις Γερμανοῦ: «Νίξ παρτί... καὶ κοκκα λόσαμε ἀπαξάπαντες. Τὴν στιγμή αὐτὴ ἐπενέβη ἕνας κύριος πὸυ εἶχε στὸ μεταξύ πλησιάζει καὶ τὸν ὁποῖο δὲν εἶχαμε ἀντιληφθεῖ λόγω συγχύσεως, μὰς ἐδήλωσε ὅτι εἶναι διερμηνεὺς καὶ ὁ πρόεδρος τῆς Κοινότητος.

Εἶπε πρῶτα μερικὰ μὲ τὸν Γερμανὸ καὶ ἐν συνεχείᾳ μὰς ἐξήγησε ὅτι θὰ παραμεινομε ἐδῶ εἰς ἀόριστον χρόνον διότι ὁ ἀπόπλους ἔχει ἀπὸ σήμερα ἀπαγορευθεῖ (μπράβο τύχη), συνεπείᾳ Πολεμικῶν Ἐπιχειρήσεων ἐντὸς Πελοποννήσου. Ὅταν λήξουν οἱ Ἐπιχειρήσεις θὰ ἐπιτραπεί καὶ πάλι. (Ζήσε μαῦρε μου νὰ φὰς τριφύλλι). Καὶ μέχρι τότε τί γίνεται, τί θὰ κάνουμε; Εὐτυχῶς μὰς παρεχώρησαν τὸ ἀνώγειον ἑνὸς μεγάλου παλιοῦ σπιτιοῦ (παράθυρα καὶ πόρτες εἶχε). Ἐπιασε ὁ καθένας τὴ γωνιά του καὶ πέσαμε στῆς μαῦρες σκέψεις μας. Μούρθανε στὸ νοῦ τὰ τοῦ σπιτιοῦ μου, τὸ ὀμαλό ξεκίνημα, τοὺς γονεῖς μου, τ' ἀδέλφια μου, τὸ σκύλο μου πὸυ μὲ συνόδευε μέχρι τὰ μισὰ τοῦ δρόμου καὶ ἀπὸ κεί γύρισε πίσω, πιὸ σοφὸς αὐτὸς ἀπὸ μένα...

Τώρα ἄλλοῦ πηγαίναμε καὶ ἄλλοῦ βρεθήκαμε καὶ τότε σφηνώσε μέσα στὸ μυαλό μου τὸ «Μαλλέαν δέ κάμψας ἐπιλαθεῦ οἰκαδε».

Κάναμε ἕνα κύκλο ὅλοι οἱ ἐπιβάτες δὲν τοὺς θυμάμαι ὅλους καλὰ, τὸ μακαρίτη μόνον τὸν Μπελογιάννη, πολὺ νευρικό πὸυ ὅλο ἐφτιαχνε τὸν κόμπο τῆς γραβάτας του, καὶ ἀδύνατος ὅπως ἦτανε δὲν ξεχώριζες καμμιά φορὰ ποιὸς εἶναι ὁ κόμπος καὶ ποιὸ εἶναι τὸ καρύδι του. Ἄλλον ἕναν πάλι κομψευόμενον νεαρὸ πὸυ παρίστανε τὸν τιζέρ καὶ ὅλο φαλτσotraγουδοῦσε τὸ ἕνα «ρόδο ἀνθισμένο». «Ποῦ τὰ βλέπεις βρέ τὰ ρόδα τ' ἀνθισμένα;» τοῦ κόβει μιὰ φωνὴ κάποιος «Ἄϊπαράτα μας».

Βγαίνω στὸ μπαλκόνι καὶ βλέπω στὸ μουράγιο κι' ἄλλο καΐκι ἀφαγμένο καὶ πίσω ἄλλο κι' ἄλλο. Ἐρχόντουσαν νὰ τακτοποιήσουν κι' αὐτοὶ τὰ χαρτιά τους, καὶ ἕνα - ἕνα ἔδεσε.

«Τώρα μάλιστα ἐδῶ λέω θὰ μαζευτεῖ ὅλος ὁ στὸ

λος τής 'Ελλάδος καί άντε νά ξεμπλέξουμε μετά».

Μπαίνω μέσα, κάποιος είχε ρίξει τήν ιδέα νά επιστρέψουμε διά ξηράς στήν Νεάπολη καί από κεί κάτι θά βρεθεί νά γυρίσουμε στό Τσιρίγο. Άλλοι λέγανε ναι, άλλοι όχι, στό τέλος ύπερίσχυσαν τά όχι καί έτσι όταν ήρθε μετά από λίγο ένας Γερμανός καί μάς ρώτησε μήπως θέλει κανείς νά πάρει άδεια νά φύγει, τού είπαμε όλοι όχι.

Ήρθε ή νύχτα, πέσαμε νά κοιμηθούμε. Όταν ξημέρωσε είχα αλλάξει γνώμη, σκούνησα τόν φίλο μου Γιάννη Νικολακάκη, συνομήλικό μου, δεκαεφτάχρονο παιδί κι' αυτός καί τού λέω: «Βρέ Γιάννη δέν πάμε νά πάρουμε άδεια καί νά φύγωμε οί δυό μας για τήν Νεάπολη κι' από στό σπιτάκι μας... Ο Γιάννης προτού τελειώσω «πάμε» μου λέει, ίσως νά τό ήθελε πιό πολύ από μένα. Μιά καί δυό πρωί - πρωί πήραμε τούς δρόμους καί γραμμή για τήν Κομαντατούρ.

Πάνω σ' ένα ψηλό σπίτι είχε βγει στό παράθυρο ένας Γερμανός γαλονάς καί συζητούσε μέ τόν διερμηνέα πού στεκότανε στό δρόμο. Μόλις μάς είδε μάς ρώτησε τί θέλουμε. Τού εξηγήσαμε ότι έμεις αποφασίσαμε νά φύγωμε καί ήρθαμε νά ζητήσουμε άδεια για Νεάπολη. Ο διερμηνέας προθύμως τό ανέφερε στόν γαλονά. Μόλις τό άκουσε αυτός έγινε θηρίο. Κοκκίνησαν τά μούτρα του καί άφρίζοντας από τό κακό του κοίταξε έμάς καί έλεγε στό διερμηνέα νά μάς πει ότι χθές έστειλε στρατιώτη νά μάς ρωτήσει άν θέλει κανείς νά φύγει καί τού είπαμε όχι. Τώρα άδεια δέν μάς δίνει καί τού είπαμε καί μερικά συμπληρωματικά τά όποια ήταν τά έξής πιό εύχάριστα. Νά πάρουμε αυτό τό καρότσι πού βρισκότανε δίπλα μας πού είχε μέσα δυό μεγάλους κάδους τών 50 όκάδων τουλάχιστον ό καθένας, νά πηγαίνουμε στό πηγάδι πού ήτανε αρκετά πιό κάτω νά τούς γεμίζουμε νερό καί από κεί στή Γερμανική κουζίνα νά γεμίσουμε μιá βαρέλα πού μεγαλύτερη δέν έχω ξαναδει στή ζωή μου. Καί αυτό είπα πρós τιμωρίαν μας. Μά... πήγαμε νά διαμαρτυρηθούμε έμεις «σκασμός» μάς λέει μέ σφιγμένα χείλη ό καλός αυτός διερμηνέας. «Γερμανοί είναι αυτοί δέν σηκώνουν...» καί σκάσαμε. Πήραμε τό καρότσι καί άρχισαμε τά δρομολόγια, Καί τό χειρότερο ότι τό γιομάτο ήτανε στόν άνήφορο.

Δυό ώρες δουλεύαμε άσταμάτητα κι' όταν περ-

νούσαμε κάτω άπ' τό παράθυρο βάζαμε όλα τά δυνατά μας για νά δείξωμε προκοπή για νά μαλακώσουμε τό θηρίο. Τό τί σούρναμε βέβαια σιγά - σιγά για νά μήν μάς άκούει δέν γράφονται έδώ...

Όταν φτάναμε στήν κουζίνα μάς ύποδεχότανε ένας πελώριος Γερμανάρας μέ κάτι χερούκλες σαν γερανούς καί άρπαζε τούς κάδους καί τούς άδειάζε στήν βαρέλα εύτυχώς καί καλή του ώρα άν ζει. Καί πάλι τρεχάλα μέ τό καρότσι καί πάλι προκοπές κάτω από τό παράθυρο, ώσπου τό θηρίο μαλάκωσε. Ίσως τό νεαρό τής ηλικίας μας, ίσως νά είχε παιδιά... καί βγάζοντας ένα βρυχυθμό άνοιξε τά δάκτυλα καί τών δυό χεριών του πρás τά μάς (καλύτερο φάσκελο δέν έχω φάει) καί μάς λέει ώρα 10 Στόπο.

Μέ κάτι έδαφιαίες ύποκλίσεις προσπαθήσαμε νά τού δώσουμε νά καταλάβει πόσο τόν εύχαριστούμε. Μόλις ήρθε 10 ή ώρα παρατήσαμε μεσ' τή μέση τού δρόμου κάδους καί καρότσι καί μέ όσα κουράγια μάς είχανε άπομείνει βάλαμε τά πόδια στόν ώμο κι' όπου φύγει - φύγει...

Δέκα έπτά ήμέρες κράτησε ή αιχμαλωσία μας, στό διάστημα αυτό είχανε μαζευτεί άναριθμητα καίκια καί πολυάριθμος κόσμος στρατοπεδευμένος στήν παραλία καί τά γύρω χωράφια. Εύτυχώς ήτανε Μάιος μήνας. Όλα αυτά ήτανε ένας σπουδαίος στόχος για τούς Έγγλέζους πού θέλανε όλα τά καίκια νά βουλιάξουν για νά μήν έξυπηρετούν τούς Γερμανούς. Καί ένα Έγγλέζικο άεροπλάνο έκοβε δόλτες σχεδόν κάθε μέρα από πάνω μας. Τώρα γιατί δέν έριξε; Αυτό πρέπει ν' άποδοθεί σε θαύμα.

Τήν 18ην ήμέρα πρωί - πρωί ήρθε ένας Γερμανός καί μάς είπαμε ότι μπορούμε ν' άποπλεύσωμε διά Πειραιά διότι οί επιχειρήσεις έληξαν. Μπήκαμε τροχάδην μέσα στό καίκι, λύσαμε παλαμάρια, σηκώσαμε άγκυρες καί κι' όπου φύγει - φύγει. Άχνα δέν βγάλαμε κι' όταν άπομακρυνθήκαμε πιά αρκετά μέχρι πού νά μήν μάς φτάνει τό πολυβόλο από τό κάστρο ξεσπάσαμε σε ζητωκραυγές καί πέσαμε όλοι άνάσκελα καί τούς μουτζώναμε μέ χέρια καί μέ πόδια...

ΧΑΡ. ΦΑΤΣΕΑΣ 1985



# Ήλιος και δέρμα

(Συνέχεια από το προηγούμενο και ΤΕΛΟΣ)

## ΧΡΟΝΙΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ

Οι αλλοιώσεις που παθαίνει το δέρμα όταν η ηλιακή ακτινοβολία επιδράσει πάνω σ' αυτό για μεγάλο χρονικό διάστημα, είναι σοβαρές και μη ανατάξιμες.

Αυτές είναι δύο:

1) Ή πρόωρη γήρανση του δέρματος που επιστημονικά ονομάζεται «Ελάστωση» και 2) Ή ανάπτυξη καρκινωμάτων στο δέρμα ένεκα του ήλιου.

Οι δύο αυτές παθολογικές καταστάσεις έχουν μία χρονιότητα στην εξέλιξη τους και σχεδόν πάντα συνυπάρχουν. Δηλαδή πάνω στο πρόωρα γηρασμένο δέρμα ανθρώπων που είναι εκτεθειμένοι στον ήλιο, αναπτύσσονται παράλληλα πολλά καρκινώματα.

Τι σημαίνει όμως «πρόωρη γήρανση του δέρματος» δηλαδή ελάστωση και τί είναι ο καρκίνος του δέρματος(;)

Με την έννοια πρόωρη γήρανση του δέρματος εκφράζεται η περιεργή ιδιομορφία ενός δέρματος πρόωρα και έντονα ρυτιδωμένου με χρώμα κοκκινωπό με εύρυαγγείες και μικρές άτροφες. Στα σημεία αυτά αναπτύσσονται μικρά μορφώματα ή έπιπάσματα που είναι είτε, καρκινώματα, είτε προκαρκινικές αλλοιώσεις δηλαδή άρχη καρκίνου.

Έκτός από την γερασμένη αυτή όψη το δέρμα αυτό έχει βαθιές και μη ανατάξιμες βλάβες που διακρίνονται καθαρά στο μικροσκόπιο και ξεχωρίζουν επίσης με τις μεθόδους της ιστοχημείας.

Παράδειγμα είναι η διαφορά του δέρματος που υπάρχει στο δέρμα του αυχένα και στο δέρμα της κοιλίας ενός αγρότη. Το πρώτο είναι εκτεθειμένο στον ήλιο και το δεύτερο προστατεύεται από την ένδυμασία.

Ή ανθρώπινη διανόηση πρώιμα έπεσήμανε το φαινόμενο αυτό.

«Ο Γέρος και η Θάλασσα».

«Ο γέρος άνδρας ήταν αδύνατος και ισχνός, με βαθιές ρυτίδες εις τον τράχηλον. Εις το πρόσωπόν του υπήρχον καφεοειδή έξανθήματα του καλοήθους καρκίνου του δέρματος, τον όποιον ο ήλιος δημιουργεί με την αντανάκλασίν του εις την τροπικήν θάλασσαν».

(Χεμίνγουαϊή)

Ή δυαδική αυτή βλάβη που προκαλείται από τις ηλιακές ακτίνες μακροπρόθεσμα στο δέρμα έχει τεκ-

μηριωθεί με μία μεγάλη σειρά παρατηρήσεων και ειδικών μελετών που χωρίζονται σε επιδημιολογικές παρατηρήσεις και σε πειραματικές.

## ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ή συχνότητα της πρόωρης γήρανσης και του καρκίνου του δέρματος είναι πολύ μεγαλύτερη σε άτομα που εργάζονται στο ύπαιθρο σε σύγκριση με εκείνα που εργάζονται μέσα σε σκεπαστό χώρο, π.χ. αγρότες, ψαράδες, ναυτικοί κλπ. έν συγκρίσει με δημόσιους υπαλλήλους, τραπεζικούς, γιατρούς κλπ.

Οι μετρήσεις έχουν γίνει σε ομάδες της ίδιας ηλικίας, φύλου και φυλής.

Οι πρώτες παρατηρήσεις του φαινομένου αυτού ανάγονται στους άμπελουργούς του Μπορντώ της Γαλλίας τον περασμένο αιώνα. Απεδείχθη ότι οι άμπελουργοί έπασχαν από καρκίνο του δέρματος κατά πολύ συχνότερα από τους άλλους κατοίκους της ίδιας περιοχής, ένεκα της συνεχούς έκθεσώς τους στον ήλιο.

Συχνότητα μεγαλύτερη παρατηρείται σε άτομα που διαβιούν σε χώρες με τροπικό και ύποτροπικό κλίμα, σε σύγκριση με αυτούς που διαβιούν σε χώρες σε μεγαλύτερο γεωγραφικό πλάτος δηλαδή μακριά από τον Ίσημερινό.

Συντριπτικώς μεγαλύτερη είναι η ελάστωση και ο καρκίνος του δέρματος στην ομάδα των ξανθοχρωμών ατόμων σε σύγκριση με την ομάδα των μελαψών που ζουν κάτω από τις ίδιες κλιματοβιολογικές συνθήκες. Πολλές τέτοιες μελέτες έχουν γίνει στην Αυστραλία όπου υπάρχουν: 1) μεγάλη ήλιοφάνεια, 2) μεγάλη συχνότητα δερματικού καρκίνου και 3) ομάδες πληθυσμών διαφόρου προελεύσεως π.χ. άγγλοσάξωνες, μεσογειακοί, αυτόχθονες κλπ. Το φαινόμενο αποδίδεται στην προστασία που παρέχει η μελανίση του δέρματος και τέλος η συχνότητα του καρκίνου στο σώμα του ανθρώπου έχει μία ιδιαίτερη κατανομή. Είναι συντριπτικώς μεγαλύτερη (93 — 95%) σε άκάλυπτα μέρη του σώματος σε σύγκριση με τις καλυμμένες από τά ρούχα περιοχές.

Ήπι πλέον στις ειδικές περιοχές που υπάρχει η μεγίστη συχνότητα του καρκίνου π.χ. μύτη, μέτωπο, παρειές, σαγώνι, απέδειχθη με ειδικά πειράματα σε άνδρειακα ότι εκεί στις ίδιες περιοχές συσσωρεύεται το μέγιστον της υπεριώδους ακτινοβολίας κατά την έκθεση στον ήλιο όλη την ημέρα.

Με βάση τις παραπάνω επιδημιολογικές παρατηρήσεις σαφώς συνάγεται ότι η ηλικιακή ακτινοβολία προκαλεί στο δέρμα άφ' ενός πρόωρη γήρανση και άφ' έτέρου καρκινογένεση. Στην ιατρική ώστόσο χρειάζεται απόδειξη. Καί η απόδειξη γίνεται με τó βιολογικό πείραμα.

Πράγματι η ακτινοδóληση καλλιεργημάτων ιστού, δηλαδή κυττάρων δέρματος, με υπεριώδεις ακτίνες προκαλεί ουσιαστικές έκφυλιστικές αλλοιώσεις τών κυττάρων αυτών.

Έπί πλέον, η ακτινοδóληση δέρματος ειδικών πειραματοζώων, ποντικών με άτριχο δέρμα πού προσομοιάζει με τó δέρμα τού ανθρώπου συνεπάγεται σταδιακές έκφυλιστικές αλλοιώσεις με τελικό αποτέλεσμα τήν ανάπτυξη καρκινώματος στο δέρμα τού ζώου.

Η ακτινοβολία αυτή γίνεται είτε με έκθεση στην φυσική ακτινοβολία τού ήλιου και χρειάζονται αρκετοί μήνες όσο να επιτύχει τó πείραμα είτε με τεχνητώς παραγόμενη ακτινοβολία και τήν χρησιμοποίηση ειδικών φίλτρων, είτε τέλος με τήν χρησιμοποίηση προηγμένων μεθόδων τεχνητής ακτινοβολίας. Στην περίπτωση αυτήν, με ειδικά όργανα ακτινοβολείται τó πειραματοζώο με μονοχρωματικό φώς σε απόλυτως ακριβείς δόσεις και σε λίγες εβδομάδες αναπτύσσεται καρκίνωμα βεβαιωμένο ιστολογικώς. Στο διάστημα αυτό η βιολογική εξέλιξη τής πειραματικής καρκινογένεσης ελέγχεται με ειδικές μεθόδους.

Τó τελικό συμπέρασμα από τά πειράματα αυτά, τά όποια άλλωστε είναι αναπαραγώγιμα, είναι ότι η πρόωρη γήρανση τού δέρματος πειραματοζώων και η ανάπτυξη καρκινώματος σ' αυτό, γίνεται, αν στο δέρμα επιδράσει υπεριώδης ακτινοβολία μήκους κύματος από 290 NM έως 320 και για χρονικό διάστημα πού κυμαίνεται από μήνα μέχρι όλιγες εβδομάδες.

Όμως η περιοχή αυτή τού ηλιακού φάσματος είναι ακριβώς η ίδια πού προκαλεί τó ηλιακό έρρυθμα και τήν μελάγχρωση. Με άλλα λόγια τó ηλιακό έρρυθμα — ή μελάγχρωση τού δέρματος από τόν ήλιο, ή πρόωρη γήρανση και η καρκινογένεση στο δέρμα οφείλονται εις τήν ίδια ακριβώς αίτια δηλαδή εις τήν ζώνη τών υπεριωδών ακτίνων μήκους κύματος από 290 NM — 320 NM.

## ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Η προστασία τού δέρματος από τις υπεριώδεις ακτίνες τού ήλιου είναι απόλυτως αναγκαία.

Η Φύση προνόησε για τήν προστασία αυτή. Η έπιστημονική Τέχνη και η σύγχρονη Τεχνολογία πέτυχαν να προωθήσουν σημαντικά τήν αποτελεσματικότητα τής προστασίας τού δέρματος από τις ηλιακές ακτίνες.

Μία γενικώτερη θεώρηση τής Προστασίας αυτής δίδεται στον παρακάτω πίνακα:

### 1) Κλιματοβιολογικοί παράγοντες

Άτμοσφαιρικοί παράγοντες.

Οζόν (O<sub>3</sub>) — άπορρόφηση βλαπτικών υπεριωδών ακτίνων

Σύννεφα, όμίχλη, κονιορτός = διάθλαση ακτίνων και μείωση ποσοστού πού φθάνει στη Γή.

### 2) Βιολογικοί παράγοντες.

Κερατίνη — πάχυνση τού δέρματος = Διάθλαση — άπορρόφηση Υ.Β.Β.

Μελανίνη = Άπορρόφηση — έξουδετέρωση Υ.Β.Β.

Ούρικό όξύ = τó ίδιο.

### 3) Φυσικοί παράγοντες.

Ένδυμασία.

Νερό.

### 4) Χημικοί παράγοντες.

Τοπικά άντηλιακά (

Άπορροφητικές ουσίες ακτίνων.

Παρεμποδιστικές ουσίες ακτίνων.

### 5) Συστηματικής χρήσεως άντηλιακά.

Ψωραλένια.

Άμινοκινολίνες.

Βήτα — καρωτίνη.

Χλωροκίνη.

Άντιπροσταγλανδινική ουσία (π.χ. άσπιρίνη).

Η σημερινή διάλεξη δέν αποτελεί έπιστημονική πραγματεία για τούς παράγοντες προστασία από τόν ήλιο.

Σχολιάζοντας λοιπόν μόνον τις άντηλιακές ουσίες θά πρέπει να ύπογραμμίσωμε ότι αυτές οι ουσίες είτε χορηγούνται από τó στόμα, είτε τοπικώς, προσφέρουν σχετική και όχι απόλυτη προστασία.

Η χρησιμοποίηση συστηματικώς από τó στόμα φωτο — προστατευτικών ουσιών είναι νομίμως άποκλειστικό έργο τού γιατρού και μάλιστα τού είδικού.

Η χρησιμοποίηση όμως τοπικώς άντηλιακού είναι έργο τού καθενός και στο σημείο αυτό χρειάζεται η ένημέρωση. Βέβαια η φύση τού δέρματος (ξηρό — λιπαρό) θά πρέπει να αξιολογείται κάθε φορά με έπιστημονικά κριτήρια.

Αυτές λοιπόν οι φωτο — προστατευτικές ουσίες τοπικής χρήσεως διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

Α'. Είναι αυτές πού άπορροφούν τήν φωτεινή



ένεργεια και την αδρανοποιούν, δηλαδή απορροφούν τα φωτόνια.

και Β'. Αυτές που μπλοκάρουν τα φωτόνια και παρεμποδίζουν την διείσδυση στο βάθος της επιδερμίδος.

Και αυτές όμως οι ουσίες έχουν ποικίλες φυσικο — χημικές ιδιότητες σχετικές με τον βαθμό άνοξης, απορρόφησης, παρεμπόδισης, δείκτη προστασίας κλπ.

Ο Δείκτης Προστασίας π.χ. 4, με ένα απλό παράδειγμα σημαίνει: ότι για να πάθει ηλιακό έγκαυμα ο άνθρωπος που έχει χρησιμοποιήσει κρέμα με δείκτη προστασίας 4 θα πρέπει να έκτεθεί στον ήλιο 4 φορές περισσότερη ώρα από ότι αν δεν είχε χρησιμοποιήσει την κρέμα.

## ΦΩΤΟ — ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΕΣ ΟΥΣΙΕΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ

Απορροφητικές ουσίες

Όμάδα: I

Παρα — αμινοβενζοϊκό οξύ (PABA)

Εστέρες του PABA

Σαλικυλικά.

Όμάδα: II

Κιναμωνικά παράγωγα

Όμάδα: III

Βενζοφενόνες

Παρεμποδιστικές ουσίες ακτίνων

Όμάδα: IV.

Οξείδιον του Ψευδαργύρου

Διοξειδίου του Τιτανίου.

Υπάρχουν όμως και αρκετές άλλες ουσίες με τις οποίες διαρκώς εφοδιάζεται ή αγορά των Καλλυντικών. Μερικές από αυτές πληρούν προδιαγραφές υψηλής ποιότητας όπως είναι: π.χ. υψηλός δείκτης κατάλληλο έκδοχο δηλαδή βάση, να μην λερώνουν, να είναι καλώς άνεκτές, να μην έρεθίζουν, να μην προκαλούν αλλεργικές αντιδράσεις και να μην είναι πολύ λιπαρές κλπ.

Κλείνοντας την άποψινή όμιλία θα ήθελα συμπέρασματικά να διατυπώσω μια έπιστημονική «θέση» πάνω στο πρόβλημα της επίδρασης του ήλιου στο δέρμα ξεκαθαρίζοντας μερικά σημεία και ξεφεύγοντας από ένδεχόμενη παρανόηση.

Η ηλιακή ακτινοβολία είναι εύεργετική και συνυφασμένη με την ύπαρξη της ζωής.

Είναι συνυφασμένη με το αίσθημα ευεξίας — υγείας και εύρωστίας ιδιαίτερα αν συνδυάζεται με σωματική άσκηση ή ψυχαγωγία στη θάλασσα ή στο βουνό.

Συντελεί στην φυσιολογική ανάπτυξη του μυοσκελετικού συστήματος.

Όμως:

Η υπεριώδης ακτινοβολία (Υ.Β.Β.) του ηλιακού φάσματος είναι δυνατόν να επιδράσει με βλαπτικό τρόπο στο δέρμα προκαλώντας βραχυπρόθεσμα: όξινες αντιδράσεις φωτο — ευαισθησίας και μακροπρόθεσμα: πρόωρη γήρανση του δέρματος και δερματικά καρκινώματα.

Στο σημείο αυτό χρειάζεται προστασία που συνοψίζεται ως εξής:

1) Οι ξανθόχρωμοι άνθρωποι χρειάζονται μεγαλύτερη προφύλαξη.

2) Η φύση του δέρματος πρέπει να αξιολογείται κατάλληλα (δέρμα ξηρό, δέρμα λιπαρό κλπ.), και να δίδεται η κατάλληλη ηλιοπροστατευτική κρέμα.

3) Η πολύωρη έκθεση στον δυνατό άνοιξιάτικο και καλοκαιρινό ήλιο πρέπει να αποφεύγεται.

4) Η ηλιοθεραπεία ιδιαίτερα από τις 11:00 π.μ. μέχρι τις 1:00 μ.μ. πρέπει να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή.

5) Η προοδευτική έκθεση στον ήλιο συντελεί στην προοδευτική αύξηση της μελαγχρώσεως και την άποτελεσματικότερη ήλιο — προστασία.

6) Η προστασία κάτω από όμπρέλλα δεν προστατεύει απόλυτα ευαίσθητα άτομα, ένεκα της άνακλωμένης από την άμμο και από την θάλασσα ακτινοβολίας, που δεν ύπολείπεται σε δραστηκότητα.

7) Η χρησιμοποίηση καταλλήλων ένδυμάτων, καπέλλου κλπ. είναι απαραίτητη στίς ώρες της αιχμής.

8) Η χρησιμοποίηση συστηματικώς από το στόμα φωτο — προστατευτικών ουσιών θα πρέπει να γίνεται αν χρειάζεται, μόνον με συμβουλή ειδικού γιατρού.

9) Η χρησιμοποίηση τοπικώς αντιηλιακών πρέπει να γίνεται με την κατάλληλη έπιλογή. Χρειάζεται έξ άλλου να γίνονται διαδοχικές έπαλείψεις εις τα σημεία που χρειάζονται ιδιαίτερη προστασία γιατί τα αντιηλιακά αυτά σκευάσματα εύκολα αδρανοποιούνται.

και 10) Σάν άνθρωπος και σάν νησιώτης γεννημένος και μεγαλωμένος σ' ένα ηλιόλουστο τόπο, νομίζω ότι καμμιά δύναμη δεν μπορεί να στερήσει την απόλαυση που δίνει το δίδυμο: ήλιος και θάλασσα.

Όλα όσα είπαμε παραπάνω είναι χρήσιμα αν το αποτέλεσμα, δεν είναι η σχολαστική στέρηση, αλλά η συνετή προφύλαξη.

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ, ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ  
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ





## Χωρίς τίτλο

Νάταν αγάπη κάθε αύγή  
στού πέλαγου τήν άκρη  
τής Παναγιάς τό δάκρυ  
νά έπεφτε στή γή.

Θάτανε κάθε Κυριακή  
τής Πασχαλιάς ήμέρα  
καί ο Χριστός πιό πέρα  
θ' άγκάλιαζε τή γή.

Νάταν χαμόγελο παιδιού  
ή λέξη καλημέρα  
καί ή πνοή του άγέρα  
κομμάτι τραγουδιού.

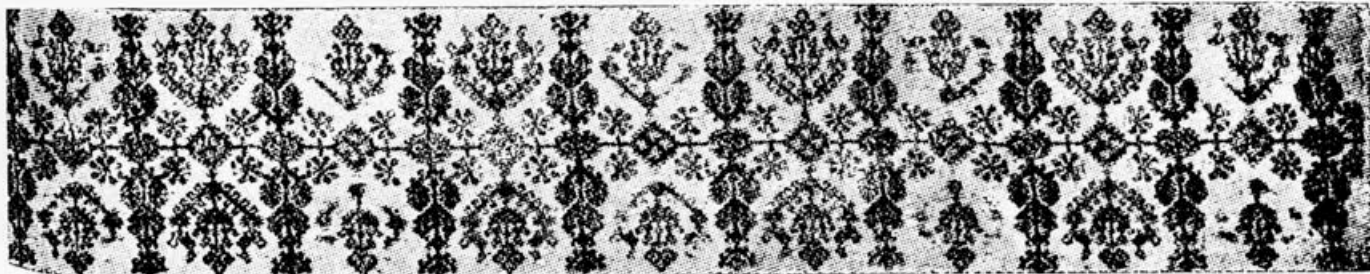
Θάτανε ή κάθε χαραυγή  
είρηνικό τραγούδι  
τής άνοιξης λουλούδι  
θά σκέπαζε τή γή.

Νάταν ή κάθε μας ματιά  
στόν κόσμο μιά συγνώμη  
καί του Χριστού οί Νόμοι  
παιγνίδι για παιδιά.

Θάταν νά λέμε σ' αγαπώ  
όπως μιά καλημέρα  
καί ή πνοή του άγέρα  
θάχε γλυκό σκοπό.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΡ. ΦΑΤΣΕΑΣ





## Δήμαρχοι Ποταμού

Από της Ενώσεως της Επτανήσου με την Ελλάδα ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΓΗΣΕΩΣ των Δήμων.

Π. ΚΑΤΣΟΥΛΗΣ. (υπέγραψε Π. Κατζούλης) Πάππος του Σχολάρχη Γεωργ. Τσιγγούνη· επί δύο τετραετίες.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΡΩΝΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Δυσόμηση τετραετίες μέχρι και του Οκτωβρίου 1883.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΖΑΓΛΑΝΙΚΗΣ. Πατήρ του Στρατή Ζαγλανίκη και έμεινε στην Αγ. Τριάδα. Το 1885 ήτο Δήμαρχος.

ΚΟΣΜΑΣ ΠΑΝΑΡΕΤΟΣ. (Πρώην επί 32 έτη βουλευτής εν τη Ιονίω και Ελληνική Βουλή). Το 1896 ήτο Δημαρχών Πάρεδρος.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΤΣΙΤΣΙΛΙΑΣ μίαν τετραετίαν 1891 — 95.

Π. ΤΣΙΤΣΙΛΙΑΣ (υπέγραψε Π. Τζιτζιλίας) αδελφός του Κοσμά περί το 1895 — 1900, και τελευταίος ο

ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΜΕΓΑΛΟΚΟΝΟΜΟΣ επί δύο τετραετίες 1904—1912 περίπου οτε κατηργήθη η Δημαρχία και έγιναν Κοινότητες.

## Πρόεδροι Κοινότητας Ποταμού

Π. ΦΑΡΔΟΥΛΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΚΟΜΗΝΟΣ Ζαγλανικιάνικα

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΤΡΙΦΥΛΛΗΣ Τριφυλλιάνικα

ΒΙΚΤΩΡ ΔΗΜ. ΠΑΝΑΡΕΤΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑ ΚΟΡΩΝΑΙΟΣ (Ψωμάς)

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΝΔΡΕΑ ΚΟΡΩΝΑΙΟΣ (Ψωμάς)

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΝΔΡΕΑ ΚΟΡΩΝΑΙΟΣ (Ψωμάς)

(Δεν υπάρχει παρόμοιο φαινόμενο εις την ιστορίαν του Ποταμού τρία αδέρφια να χρηματίσουν Πρόεδροι).

ΒΡΕΤΟΣ ΖΑΧ. ΠΑΝΑΡΕΤΟΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΕΜΜ. ΜΕΓΑΛΟΚΟΝΟΜΟΣ (Κάπνας) 1933 (επί των ημερών του έγινε η κατεδάφισις του Παντοκράτορος επί της πλατείας Ποταμού).

ΠΑΝΑΓΟΣ ΘΕΟΔ. ΚΑΤΣΟΥΛΗΣ ιατρός 1934

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΣΤΕΦ. ΜΟΥΛΟΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΥ ΧΛΑΜΠΕΑΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΖΑΓΛΑΝΙΚΗΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Κ. ΧΛΑΜΠΕΑΣ

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΤΡΙΦΥΛΛΗΣ — Κωστάκας — Τριφυλλιάνικα

ΝΙΚΟΣ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ

ΝΙΚΟΣ Π. ΤΡΙΦΥΛΛΗΣ μοναδικόν φαινόμενον εις την Νήσον να εκλέγεται συνεχώς επί 32 έτη.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Θ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ

ΒΙΚΤΩΡ Ι. ΠΑΝΑΡΕΤΟΣ



## Τρία ποιήματα του Βίκτωρος Ούγκώ

### ΤΟ ΛΑΝΑΡΙ ΤΗΣ ΟΜΦΑΛΗΣ

Μεσ' τήν αὐλή τ' ἑλεφαντόδοντο λανάρι,  
μέ τὸ λευκὸ λεπτὸ ἀδράχτι, τῆ μαύρη ρόκα,  
τὴν ἐβενένια ρόκα τὴν φιλντισοπλούμιστη,  
στητὸ στοῦ ἀτρίου τὸ πλούσιο χαλί.

Σ' Αἰγινήτικο λαγῆνι σκαλισμένη,  
ἢ Εὐρώπη, πού ἀνελέητη ἀπ' τοὺς Θεοὺς στενάζει,  
στὸν ἀσπρο ταῦρο καθιστῆ γέρνει νά δεῖ,  
μέ τῆ ματιὰ τὸ τέρας τοῦ Ὠκεανοῦ,  
πού τὰ ποδάρια τῆς τὰ ρόδινα φιλεῖ.

Νῆματα καί βελόνια στ' ὠριο τὸ κουτί,  
βαμμένα χρυσοπόρφυρα μαλλιά τῆς Μίλητου,  
πληροῦνε τὸ πανέρι πού προσμένει.

Ὡστόσο στοῦ Παλατιοῦ τὸ δάθος,  
τὰ τρομερὰ καί μισητὰ φαντάσματα,  
εἴκοσι αἵματένια τέρατα θαμπόσθηστα,  
πλανιῶνται γύρα στὸ λανάρι πού σταμάτησε.

Ὁ Λέων τῆς Νεμέας κι' ἡ φριχτὴ Λερναία Ὑδρα,  
κι' ὁ Κάκουσ ὁ ληστής τοῦ μαύρου σπῆλαιου,  
κι' ὁ γίγαντας Γηρυῶνης κι' οἱ Τυφῶνες τῶν νερῶν,  
πού πνέουνε τίς νύχτες μέσ' τίς καλαμιές,  
μέ τ' ἀποτύπωμα τοῦ ρόπαλου στὸ μέτωπο,  
ὄλοι μέ ἀγρία ὄψη, ἀπλησίαστα ἀπ' τῆ σκιά,  
πά, στὸ λανάρι πού ἀπομένει τυλιχτῆ ἢ κλωστή,  
ταπεινωμένη τὴν ματιὰ καρφῶνουν.



### ΑΦΟΥ ΕΘΕΣΑ ΤΑ ΧΕΙΛΗ ΜΟΥ

Ἄφου στὸ γιομάτο τάσι σου τὰ χεῖλη ἐθεσα,  
κι' ἐκράτησαν τὰ χέρια σου τ' ὠχρὸ τὸ μέτωπό μοι,  
Ἄφου τὴν γλυκειὰν ἀναπνοὴ κάποι' ἀνάπνευσα  
τῆς ψυχῆς σου, ἄρωμα πού σέ σκιά εἶναι θαμμένο.

Ἄφου ν' ἀκούσω μ' ἔμαθαν, ὅτι ἐσύ μιλάς,  
οἱ λέξεις πού σκορπίζουσε μυστήριο στὴν καρδιά,  
Ἄφου ἔχω δεῖ νά κλαίς, ἄφου εἶδα νά γελάς,  
τὸ στόμα καί τὰ μάτια σου ἀπιθῶσαν στὰ δικά μου.

Ἄφου στὰ ἐκπληκτα μάτια μου εἶδα νά καίγονται  
ἀχτίτες ἀπὸ τ' ἄστρο σου παντοτεινὰ σθηστές  
στὸ κύμα τῆς ζωῆς, ἄφου ἐνοιῶσα νά πέφτουνε  
φύλλα τοῦ ρόδου μαδητὰ ἀπ' τίς δικές σου μέρες...

Ἄφου στὰ γοργὰ χρόνια μας μπορῶ τώρα νά πῶ,  
φύγετε, φύγετε, δέν θέ νά μ' ἀπομείνει, νά γερνώ,  
πηγαίνετε κι' ἀπ' τ' ἀνθη σας τὰ καταμαραμένα  
ένα, πού κανεῖς δέν θά κόψει, στὴν ψυχῆ κρῶτῶ.

Καί τὸ φτερό σου προσκρούοντας δέν ἔχει νά σκορ-  
(πίσει  
τίποτες ἀπ' τὸ πού ξεδιψῶ, γιομάτο ἀκόμη τάσι  
Πιὸ φλόγα μ' ἔχει ἢ ψυχῆ, ἀπ' ὄσην στάκτη σείς ἀ-  
(φήσει,  
καί ἡ καρδιά ἀγάπη, ἀπ' τὴν δική σας λήθη...



### ΕΝΟΤΗΣ

Στὸν ὀρίζοντα ψηλά, πάν' ἀπ' τὸ βουναλάκι,  
ὁ ἥλιος μέ τὴν ἀπειρη λαμπρότη του, ἀνθάκι  
γέρνει στὴ γῆ, κι' εἶν' ὦρα δειλινοῦ.

Μιά μαργαρίτα ταπεινὴ τ' ἀγροῦ,  
πού φύτρωσε στοῦ σαλεμένου τοίχου ἀνάμεσα τῆ  
(βρῶμη  
τ' ὠριο τῆς φωτοστέφανο ἀθῶα ἀπλώνει...

Τὸ λουλουδάκι ἀπ' τῆ θέση κείνη,  
κατάματα θωρεῖ τ' ἄστρο πού χύνει  
ἀπ' τὰ οὐράνια φῶς, θεῖες ἐλπίδες...

Σάν νά τοῦ λέει νά, καί οἱ δικές μου ἀχτίδες...

Μετάφραση

ΜΙΧ. Κ. ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΥ





## Ἡ νοσταλγία συνεχίζεται

Μέρα βαριά, συννεφιασμένη, βροχερή. Μέρα του Γεναρίου χειμωνιάτικη. Βαραίνει με τὰ σύννεφα της τὴν καρδιά καὶ τὸ νοῦ καὶ γεμίζει τὴν ψυχὴ νοσταλγία πρὸς ἄλλους καιρούς.

Ποῦ ναι τὰ σύννεφα τὰ χειμωνιάτικα πάντα βαριά κι' ἀσήκωτα θαρρεῖς, διαβαίνουν στὸν γκριζοοὐρανὸ κι' ὅπως τὰ παρομοιάζει ὁ ποιητὴς «βουβοὶ προσκηνητὲς στὰ ἐρημοκλήσια καὶ μαῦροι καθαλόρηδες στὰ Κάστρα» τὰ βλέπεις νὰ προχωροῦν σπρώχνοντας τὸνα τάλλο. Ὅμως περιμένες κι' αὐτὲς τίς κρύες καὶ βαριές μέρες με κάποια ἡδονὴ θὰ ἔλεγα, γιατί τὸ σπίτι θὰ γέμιζε ἀπὸ τὴ θαλωρὴ τοῦ ἀναμένου μαγκαλιού, θὰ μοσχομοίριζε ἀπὸ τὸ πορτοκαλόφυλο ποῦ θὰ ἀκούμπαγες στὴν ἄκρη τῆς χόβολῆς του καὶ θὰ συμμάζευε τὴν οἰκογένεια ὀλόκληρη γύρω του.

Μὰ κι' ἂν σκεπτόσουν πὼς ἡ μέρα ποῦ ξημέρωσε, χρειάζεται νὰ μοιραστεῖς με κάποιον φίλο τὸ βάρος της, θάτρεχες χωρὶς κανένα ἐνδυασμὸ νὰ χτυπήσεις τὴ πόρτα του καὶ νὰ τοῦ φωνάζεις «σήμερα εἶναι γιὰ φίλου σπίτι κι' ὁ φίλος νάχει διάκριση μὰ νάχει καὶ τὸ σπίτι», ἔτσι δὲν λέγαμε μεταξύ μας στὸ νησάκι μας; Κι' ἐκεῖ ἦταν εὐκολο νάχεις καὶ τὸ φίλο καὶ τὸ σπίτι του καὶ τὴ διάκρισή του. Μὰ, δῶ στὸ τέσσερα ἑκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων ποῦ ζῆς ἀνάμεσα, εἶσαι τόσο ψυχικὰ ἀπομακρυσμένος ἀπὸ τὸν συνάνθρωπό σου ποῦ αἰσθάνεσαι χαμένες.

Κάτι τέτοιο φαντάζομαι νὰ νιώθει κι' ὁ χαμένος στρατοκόπος διασχίζοντας τὴν ἔρημο Σαχάρα. Καὶ σὰς ἀκούω νὰ μοῦ φωνάζετε ὅσοι με ξέρετε: Ἐ, τί πεσιμιτισμὸς εἶναι αὐτός; δὲν σοῦ πάει. Ναί, πραγματικά δὲν μοῦ ταιριάζει. Κι' ὁμως τῶρα τελευταία πολλές φορές αἰσθάνομαι αὐτὴ τὴ μοναξιά τοῦ κόσμου.

Συναναστρέφεται κόσμος, μὰ κόσμος ἀψυχρὸ, χαμένο στὶς δικές του σκέψεις καὶ πρὸ πάντων στοῦς

δικούς του ἀγώνες ἐπιβίωσης, ποῦ δὲν εἶναι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ ἐπιβίωση, γιατί ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος νάχει ὅλα πιά ἀλλὰ ποῦ δὲν ξέρεי κι' αὐτός τί γυρεύει νὰ ὀλοκληρώσει τὸ ὄραμα τῆς εὐτυχίας του.

Κι' ἐμεῖς ποῦ δὲν νιώθουμε τόσο περήφανα ἀποκτώντας μόνο τὰ ὑλικά ἀγαθὰ, ποῦ σὲ καθιστοῦν βέβαια εὐηπόληπτο πολίτη τῆς σημερινῆς κοινότητάς μας, ἀλλὰ σ' ἀφήνουν ἀπ' ἐξω ἀπὸ τὴν ζωὴ καὶ τὸ συναίσθημα τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου καὶ ποῦ νιώθεις σὰν βραχνά τὸ σπρώξιμο τοῦ ἀγκῶνα του γιὰ νὰ σὲ παρηγονήσει καὶ νὰ σὲ ξεπεράσει, ὄχι με τὴν εὐγενὴ ἀμίλλα ποῦ θὰ σὲ φέρει σ' ἕνα ὑψηλὸ ἀποτέλεσμα νίκης ἀλλὰ, γιὰ μένα, σ' ἕνα ἀποτέλεσμα ψυχικῆς καταπτώσεως, ἀφοῦ γιὰ νὰ ἐπιτύχεις δὲν δοκιμάζεις τὴν ἀμίλλα, ἀλλὰ τὸ σπρώξιμο. Κι' ἔχεις τὴ δύναμη ἢ γιὰ ἀκριβολογία τὴν τέχνη νὰ σπρώχνεις; πέρασες τίς κακοτοπιές σου, δὲν τὴν ἔχεις; Τότε διαρκῶς στέκεις νὰ περιμένεις καὶ λές σὰν τὸν παραλυτικὸ τοῦ Εὐαγγελίου «τὴν Κολυμβήθρα τοῦ Σιλῳὰμ «ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταδέβηκεν».

Ἄλλὰ ἂς τ' ἀφήσομε αὐτὰ, ὦρα στὴ βαριά συννεφιά νὰ βγῆ καὶ ὁ ἥλιος. Ὅχι πρὸς Θεοῦ, ὁ ἄσπρος ἥλιος (κοινῶς χλεμονιάρης) γιὰ νὰ κουνήσεις τραγικὰ τὸ κεφάλι σου θωρώντας τὸν καὶ νὰ μονολογήσεις «ἄσπρος ἥλιος, μαῦρη μέρα» ἀλλὰ ἂς βγάλουμε σὰν κουβέντα μας τὸν ἥλιο τῆς ζωῆς τὸν χρυσοκόκκινο, αὐτὸν ποῦ μὰς ἔδωσε ὁ Μέγας Δημιουργὸς του γιὰ νὰ μὰς φωτίζει τὴ σκέψη καὶ νὰ μὰς ζεσταίνει, στὶς ὥρες τῆς παγωνιάς μας. Ἄλλως τε ὁ Ἄττικὸς οὐρανὸς δὲν κρατᾷ γιὰ πολὺ τὴ συννεφιά του. Ὁ Ἄττικὸς ἥλιος βγαίνει ὀλόλαμπρος καὶ διώχνει τὴ συννεφιά καὶ τὴ μελαγχολία ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ τὴν ψυχὴ μας. Καὶ εἶναι γιὰ μὰς ὁ ἥλιος, ἡ νέα γενιά ποῦ δημιουργήσαμε, τὰ παιδιά καὶ τὰ ἐγγόνια.

+ ΕΛΕΝΗ ΜΑΣΣΕΛΟΥ



# Πάμε στα Κύθηρα

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

Οι Κυθήριοι όπως είδα από όσες φορές παραθέρισα στο νησί, κι ήλθα σ' επαφή με τον κόσμο, τους διακρίνει Επτανησιακή Ευγένεια και ελαφρώς Επτανησιακή προφορά.

Στα τραγούδια τους οι Τσιριγώτες υμνούν το νησί τους. Γιατί όπως είπα τ' αγαπούν πολύ. Ιδίως αυτοί που ζουν μακριά του.

Ο ήλιος όταν βγη Χρυσός  
φωτίζει τις πλαγιές σου  
Και το φεγγάρι όταν βγη  
τις άλλες ομορφιές σου

Τραγουδάνε με καμύρι.

Αυτά τα τραγούδια τα τραγουδούν με δικό τους σκοπό:  
Είναι τα λεγόμενα Τσιριγώτικα τραγούδια.

Έχουν όμως και δημοτική Μούσα, γύρω από τα διάφορα γεγονότα της ζωής. Όπως για το Γάμο, τις δουλειές, ορμήνιες, θάνατος, κατάρτα.

Για την ξενητιά τραγουδάνε με καμμό:

Τσιρίγο όμορφο νησί  
εδώ μακριά στα ξένα  
για τ' όνομά σου θλίβομαι  
με μάτια δακρυσμένα  
Στην Πελαγία σου θα βγω  
το χώμα να φιλήσω  
κι ορκίζομαι στην ξενητιά  
να μη ξαναπατήσω.

Χαρακτηριστικό ήτανε και το ένδυμα της γυναίκας των Κυθέρων.

Το Σπαλέτο, που φοριότανε στα χωριά. Και οι άνδρες βράκα όπως και στα χωριά της Κεφαλληνίας.

Με την Ένωση όμως της Επτανήσου άρχισε σιγά - σιγά να κυριαρχεί το φραγκικό ντύσιμο. Δηλαδή όπως ντύνονται σήμερα οι άνδρες. Γι αυτό ο ράφτης έμεινε ως σήμερα φραγκοράφτης δηλ. που έραβε φράγκικα.

Την τοπική τους αυτή ενδυμασία δεν απαρνήθηκαν τελείως οι Κυθήριοι, τη φοράνε στις γιορτές και πανηγύρια.

Με το πέρασμα του χρόνου όμως και οι γυναίκες ντύθηκαν και δω, όπως και στ' άλλα Επτάνησα, φράγκικα.

Έτσι έλειψε και το σπαλέτο.

Οι χοροί των Κυθέρων είναι ανάμικτοι από Κρητική Σούστα και Πελοποννησιακό σουρτό.

Έχουν όμως και δύο τοπικούς τελείως χορούς. Τον Μπουρδάρη όπως τον λένε και τον Παναγιώταινα.

Το πιο δυνατό αέρα τους το χειμώνα τον λένε, Προβέντζα.

Και ασφαλώς οι ξενητεμένοι Κυθήριοι, όταν τους πνίγει η νοσταλγία, θα θυμούνται και την προβέντζα ακόμη με καμμό, και θα θυμίζουν τον Τολστόϊ, που σ' ένα έργο του την Άννα Καρένινα, βάζει τον ήρωά του Ρώσσο Αξιοματικό αριστοκράτη, που έχει καταφύγει στην Ιταλία με την αγαπημένη του Άννα, έν λέει όταν πέρασε καιρός, και τον έπνιξε η νοσταλγία για τη Ρωσία.

— Τι δροσερός που θάναι ο αέρας όταν φυσά στις στέπες της Σιβηρίας.

Σ' αυτό το νησί, που η μια λαίλαπα διαδεχότανε την άλλη, που αφανίστηκε 7 φορές είναι ν' απορήσεις και να θαυμάσεις, πως αυτοί οι λίγοι άνθρωποι, που απόδμεναν στο έσωτερικό του νησιού, διατήρησαν την προσωπικότητα του τόπου τους.

Τα Έθιμα και τα τραγούδια τους.

Τα Κύθηρα για τους ποιητές στάθηκαν μία μούσα.

Το ό τι στο νησί αυτό άραξε η Θεά του κάλλους και του Έρωτα.

Το ό τι υπάρχει δρόχος που από κει ξεκίνησε η Αφροδίτη για τον Όλυμπο, πάνω σε χρυσό άρμα, που έσερναν πουλιά, κατά τη μυθολογία, και συνόδευαν οι Ώρες.

Το ό τι, εδώ υπήρχε ο ναός και η λατρεία της.

Το ό τι, όπως θέλει ο Γκαίτε, γιατί κι αυτός ασχολήθηκε με τα Κύθηρα, από δω έφυγε ο Πάρις με την πεντάμορφη Ελένη. Το ότι, από δω έφυγε ο προδομένος Μενέλαος για την Αυλίδα με το στρατό του και τα καράβια του, κατά πως λένε.

Το ό τι εδώ ήταν τα λουτρά της ωραιάς Ελένης, γέμισαν τη ποιητική φαντασία τους.

Και στην Κύπρο, λέει ο Όμηρος ότι άραξε η Θεά, αλλά δεν την έψαλλαν.

Τα Κύθηρα έκαναν μούσα. Τάκαναν τραγούδι. Τάκαναν στίχο. Τάκαναν όνειρο άπιαστο. Τάκαναν ομορφιά.

Έτσι τα Κύθηρα πήραν συμβολική σημασία. Πήραν την έννοια ενός ονείρου, κι έγιναν προνομιούχα.

Τά ψαλλε η Σαπφώ.

Πρώτοι, οι Ιόνιοι ζέφυροι, εθώπευσαν το στήθος της Κυβερίας. Λέει ο Α. Κάλλος στις περίφημες ωδές του.

Και οι ποιητές μας συνεχίζουν.

Ο Λέων Κουκούλας γράφει και τα κάνει Όνειρο. «Πολλές φορές το ξέρουμε πως το καράβι μας π' αδημονεί να ξαναδοκιμάση, την τύχη του στο Πέλαγο το δίγνωμο, πως, δύσκολα στα Κύθηρα θα φτάση» Πώς να ξεκινήσεις για τα Κύθηρα, χωρίς μια αυταπάτη, λέει ο Σπύρος Κοκκίνης, «Την πατρίδα της Ουρανίας Αφροδίτης και της τρυφερής εκείνης εικόνας που κολυμπάει στα χρώματα; Εννοεί τον πίνακα του Βαπτώ.

Και συνεχίζει: Ξεκινάμε για τα Κύθηρα αθεράπευτα ρωμαντικοί».

Ο Κ. Ουράνης γράφει κι αυτός: Τον εμπνέουν τα Κύθηρα,

όπως το Σωτήρη Σκίπη, Σικελιανό και άλλους.

«Τ' ωραίο καράβι έτοιμο, λέει ο Ουράνης,

«Στο χαρπό λιμάνι

«Γιορταστικά με γιασεμιά και ρόδα στολισμένο, μας πήρε  
για τα Κύθηρα». Λέει κι άλλα, και τελειώνει:

«Μα το ταξίδι ήταν μακρύ

»και χειμωνιά μας βρήκε

»Κι απόμειν' ακυβέρνητο

»στο κύμα τ' αφρισμένο

»με το φτωχό μας τ' όνειρο

»στη πρύμνη πεθαμένο».

Μα και ο Κυθήριος σύγχρονος ποιητής, Πάνος Φύλης γνω-  
στός στα Ελληνικά γράμματα, γράφει σ' ένα ποίημά του:

«Ας τους να λένε, πως ονειράτα και πράξη έχουν χωρίσει,  
και δεν ζούνε ταιριασμένα. Δεν θ' αξιώθηκαν ως τα Κύθηρα  
ταξίδι».

Ο Μποτισσέλι, ο διάσημος Ιταλός ζωγράφος της Αναγέν-  
νησης κάνει έναν θαυμάσιο πίνακα.

Μία ρόδινη Αφροδίτη, που πατεί σε όστρακο πορφύρας.

Ο Βαττώ, έγινε μ' αυτόν τον περίφημο πίνακα, που είδα  
στο Λούβρο, Ακαδημαϊκός.

Μέσα σε μια πανδαισία χρωμάτων ζεύγη εραστών πάνε  
στα Κύθηρα να προσκυνήσουνε τη Θεά, ενώ ξανθοί έρωτες με  
μικρά φτερά, πετάνε μέσα στα φυλλώματα. Ο Βαττώ έκανε  
δύο πίνακες πάνω στο ίδιο θέμα. Ο άλλος βρίσκεται στο  
Μουσείο του Μονάχου.

Μα πέρα από τους ξένους ζωγράφους και ξένοι ποιητές οι-  
στηλατήθηκαν από τα Κύθηρα. Έτσι οι Γάλλοι, Σεμαίν,  
Βερλαίν, Ουγκώ, που απελπισμένοι από τον αφανισμό τους,  
τότε που ζούσε, έγραφε πως γέρασαν τα Κύθηρα.

Αλλά εκείνος που πραγματικά τα αποθανάτισε, και το ποί-  
ημα μαζί με τ' άλλα του, μεταφράζεται 100 χρόνια τώρα σ'  
όλες τις γλώσσες του κόσμου, είναι ο Κάρολος Μπωντλαίρ,  
ο πιο διάσημος ποιητής της Γαλλίας. Που μ' ένα ποίημά του  
με τίτλο «Τ α ξ ι δ ι σ τ α Κ ύ θ η ρ α» τα κατέστησε  
Αθάνατα.

Το ποίημα περιλαμβάνεται στη πασίγνωστη συλλογή του,  
«Τα άνθη του Κακού».

Ο Μπωντλαίρ είναι ο πρωτοπόρος του Ρεαλισμού στην Ευ-  
ρωπαϊκή ποίηση.

Γράφει λοιπόν: «Νησί, γλυκού μυστήριου, και γορτασιών  
καρδιάς. "Εκπλαγο φάσμα της παληάς και θείας Αφροδίτης,

πλανιέται πάνω στα νερά σαν μαύρο το κορμί της. Και μ' έ-  
ρωτα τα πνεύματα λιγώνει τις βραδυές.

»Ολάνθιστ' όμορφο νησί, με μύρτα στολισμένο, του κόσμου  
όλου πάντοτε σε ζώνει ο σεβασμός.

»Και των καρδιών που σε τιμούν βαθύς ο στεναγμός, κυλά  
σα μοσκοθυμία σε κήπο ροδισμένο».

Το ποίημα είναι μεγάλο. Η μετάφραση είναι του Μανώλη  
Κανελή δημοσιογράφου που μετέφρασε και αυτός όπως και ο  
Αγγ. Σημηριώτης το Μπωντλαίρ στη γλώσσα μας.

Λντίκρω στο φοβερό Κάβο Μαλιά τα Κύθηρα κάνουν τον  
ποιητή τους Πάνο Φύλη να γράφει στίχους:

Κατά τον Κάβο φεύγουμε

Και τα πουλιά, και τα καΐκια

Κι οι ορμές του Κάβου φέρνουμε

τα πρώτα - πρώτα συγχαρίκια

Κι ο Κάβος των ματιών μας

και τ' ουρανού λες κι είναι ο στύλος.

Κι είναι των αγοριών μας

που τον προσπεράσαν ο θρύλος.

Κι ο Κάβος με τ' ανάματα

Του Μάρτη Πανηγύρι

Και με τ' αποσπερίσματα

τ' Αυγούστου Τρεχαντήρι

Μα ψες ο Κάβος χάθηκε

σε καταχνιάς άγρια μάνιτα

κι είπανε πως φαγώθηκε

απ' της Χρυσώς, το κοίτα - κοίτα.

Πάμε στα Κύθηρα λοιπόν με τις ατέλειωτες αμμουδιές και  
τις κρουστάλλινες και λαχταριστές θάλασσες. Με τις Βυζαντι-  
νές εκκλησίες και τα γραφικά μοναστήρια.

Με τις εληές και το γλυκό το μέλι. Με το γοητευτικό Κα-  
ψάλι και το γαλήνιο Διακόφτι.

Πάμε στα Κύθηρα με τα μαγευτικά ηλιοβασιλέματα, που η  
φύση, κείνη την ώρα, στον ουρανό του νησιού, μοιάζει με απο-  
κάλυψη.

Π ά μ ε στα Κύθηρα της Παναγίας της Μυρτιδιώτισσας.  
Στα Κύθηρα με τους Κέδρους. Στα Κύθηρα τ' αληθινά. Γιατί  
τα άλλα τα Κύθηρα, τα Κύθηρα των Ζωγράφων, των ονείρων  
και των ποιητών, εκείνα τα Κύθηρα, μάλλον δεν θα τα βρούμε  
π ο τ έ .

(Συνεχίζεται)

ΠΟΠΗ ΚΟΥΣΗ — ΠΑΠΑΔΑΚΗ





## Σύντομες ειδήσεις υπό τήν

# Πνευματική ζωή τών Κυθίων

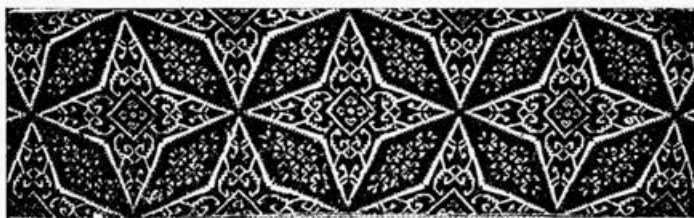
— Ένα βιβλίο που κυκλοφόρησε τελευταία στην Αυστραλία από τον ομογενή μας ΓΙΩΡΓΟ ΤΖΩΡΤΖΟΠΟΥΛΟ με τίτλο «Ζωντανές εικόνες της ζωής μου» είναι μία πνευματική όαση, μέσα στην στείροτητα που παρουσιάζεται γενικά τελευταία, στον συγγραφικό χώρο των Ελλήνων αποδήμων.

Αξίζει να το αναζητήσουν οι συμπατριώτες μας.

— Η επί διδακτορία διατριβή του συμπατριώτου μας κ. ΙΩΑΝΝΗ Ε. ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΥ αποτελεί την σημαντικότερη, ίσως, συγχροτημένη πνευματική προσφορά την τρέ-

χουσα περίοδο, στο Κυθηραϊκό πνεύμα, αλλά και στο Νησί μας γενικώτερα. Είναι μια αξιόλογη σε βάθος επιστημονική μελέτη η οποία ευχόμεθα ολοψύχως να τον επιβραβεύση με Πανεπιστημιακήν έδραν.

— Κατά τα λοιπά, και λόγω θέρους, η πνευματική ζωή των Κυθίων ευρίσκεται εν υφέσει. Πάντως δια το φθινόπωρον υπάρχουν ωρισμένοι αναγγελίαι διαλέξεων και άλλων εκδηλώσεων αι οποίαι και θα αναγγελθούν δια του τοπικού Τύπου.



### ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Κάθε εργασία που δημοσιεύεται στα «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΥΘΗΡΑ» αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του γράφοντος και απηχεί τις προσωπικές του απόψεις. Για κάθε τυχόν αναδημοσίευση, πρέπει απαραίτητως να αναφέρεται η πηγή του κειμένου και το τεύχος που δημοσιεύθηκε.